

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

KOCAELİ ve ÇEVRESİ THRAK İZLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Sercan ÖNGEN

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

KOCAELİ ve ÇEVRESİ THRAK İZLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Sercan ÖNGEN

Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 13.10.2021/21

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

KOCAELİ ve ÇEVRESİ THRAK İZLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Sercan ÖNGEN

Tezi Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 13.10.2021/21

KOCAELİ 2021

ÖN SÖZ

Akademik kariyerimin başında beni “*istediğin takdirde başarılmayacak hiç bir şey yoktur*” sözüyle cesaretlendirerek arkeoloji alanında çalışmama vesile olan, yüksek lisans eğitim ve öğretim sürecimde bilimsel desteğini esirgemeyen, tez çalışmamda benimle birebir ilgilenen, büyük bilgi, deneyimi ile yol gösteren, karşılaştığım sorunların çözümünde gösterdiği ışık ile yolumu aydınlatan değerli danışman hocam Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS’a sevgi, saygı ve minnetle çok teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimimde farklı alanlar ve konularda, eğitim ve bilime bakış açımı genişleten, bilgi birikimleri ile bana büyük katkıları olan hocalarım; Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE, Prof. Dr. Şengül AYDINGÜN ve Prof. Dr. Füsun TÜLEK’e, Dr. Öğr. Gör. Ayşin KONAK’a ve Öğr. Gör. Deniz GÜÇLÜ BEYAZ’a sevgi ve saygıyla çok teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmamda yönlendirmeleri, yorumları ve katkıları için Doç. Dr. Hatice KALKAN’a saygı ve minnet duygularımı sunar, teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatım boyunca gösterdikleri insanüstü fedakârlık, sabır ve hoşgörü ile bugünlere gelmemi sağlayan, koşulsuz destekleri ile hep yanımda olan; başta babam Ali ÖNGEN, annem Rahime ÖNGEN ve kardeşim Bahar ÖNGEN’e sevgi, saygı ve minnetlerimi sunar, yanımda olup destek veren dostlarım ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
SİMGE VE KISALTMALAR.....	V
HARİTALAR LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BÖLGENİN TARİHİ ve COĞRAFYASI.....	3
1.1. TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR.....	3
1.2. TARİHİ ÇAĞLAR.....	4
1.2.1. Bithynia Bölgesi.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. THRAK KÜLTÜRÜ ve HALKLARI	10
2.1. THRAK KÜLTÜRÜ	11
2.2. THRAK DİLİ VE THRAK DİLİ ÜZERİNE ONOMASTİK BİLGİLER ..	16
2.3. THRAK HALKLARI	18
2.4. PANTHEON, MİTOLOJİK KARAKTERLER VE KÜLTLER.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOCAELİ ve ÇEVRESİ THRAK İZLERİ.....	23
3.1. TUNÇ ÇAĞLARI	23
3.2. DEMİR ÇAĞI	23
3.3. KLASİK DÖNEMDEN ROMA DÖNEMİ SONUNA KADAR	24
3.3.1. Antik Dönem Metinleri.....	24
3.3.2. Epigrafik Çalışmalardaki İzler	26
3.3.2.1 Kişi İsimleri	26
3.3.2.2. Yerleşim İsimleri	29
3.3.2.3. Thrak Kökenli Halk İsimleri.....	30
3.3.2.4. Sosyokültürel İsimlendirmeler.....	30
3.4. ARKEOLOJİK BULUNTULAR.....	31
3.4.1. Mimari.....	31
3.4.1.1. Tümülüs	31
3.4.1.2. Mağara ve Kaya Oyma Anıtları	32
3.4.2. Vazo Ressamcılığı.....	33
3.4.3. Heykeltıraşlık Eserleri	33
3.4.4. Metal Eser ve Malzemeler	33
3.4.5. Tanrı/Tanrıça İsimleri ve Kültleri.....	34
SONUÇ.....	35
KAYNAKÇA	38
EKLER.....	45

ÖZET

Kocaeli'nin siyasal ve kültürel alanı, İstanbul'un Anadolu Yakası, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bursa, Bilecik, Bolu ve Eskişehir'in kuzeybatısını kapsamaktadır.

Kocaeli çevresinde Thraklar konusunda bilgi alınabilecek araştırmalar ve kazılar oldukça azdır. Bu nedenle Thrakların bölgedeki izleri tam olarak değerlendirilememektedir. Bölgedeki pek çok tümülüs ve kült alanının Thrak kültürüne ait izler taşıdığı görülmektedir. Ancak bunlar hakkında fazla yazılı bilgi bulunmamaktadır. Kocaeli ve çevresinde tespiti yapılmış sınırlı sayıdaki arkeolojik, epigrafik ve onomastik bilgiler toplanarak bu tez çalışmasında değerlendirilmiştir.

Thrakların, İstanbul Boğazından Anadolu'ya geçişlerinden itibaren üç farklı rota ile dağıldıkları tespit edilmiştir. Bunların kanıtları daha çok Thrak kökenli el yapımı, parmak baskı şeritli Buckel seramikleridir. Bu seramikler İstanbul ve Kocaeli çevresindeki araştırmalarda ele geçmiştir.

Bölgede yapılan onomastik çalışmalarda ise oldukça fazla Thrak kökenli yer, kişi ve halk isimlerine rastlanmıştır. Antik dönemde de bölgeye ismini veren Bithyni/Thynilerin yönetici/kral isimleri çoğunlukla Thrak kökenlidir. Güneş diski, kaya oyma anıtları ve tümülüs/tümülüs grupları ile kendini gösteren Thrak kültürü bölgede için yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bölgedeki belli alanlarda kendilerini yoğun olarak göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli, Thrak, Bithynia, Demirçığı, Onomastik.

ABSTRACT

The political and cultural area of Kocaeli comprises the Anatolian half of Istanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bursa, Bilecik, Bolu and the north-west of Eskişehir province.

Very little information about the Thracians can be obtained from the existing research or from previous excavations of Kocaeli and its environs. For this reason, it is currently impossible to provide a thorough evaluation of the traces of the Thracians in the region. That said, many tumuli and cult sites in the region bear obvious traces of Thracian cults, even though there is scant written information about them. The current thesis attempts to offer an exploratory account of the Thracian legacy in Kocaeli by compiling the limited number of relevant archaeological materials, epigraphic inscriptions and onomastic studies identified in the area.

Research has indicated that, having passed from the Bosphorus, the Thracians dispersed throughout Anatolia down three different routes. Evidence of this migration includes the handmade Thracian-origin Buckle ceramics decorated with fingerprinted band.

Onomastic research conducted in the area revealed that around Kocaeli there are quite a lot of places, people and folk names of Thracian origin. Indeed, the names of the rulers/kings of the Bithyni/Thyni, who gave the region its name in ancient times, are mostly of Thracian origin.

This thesis focuses on certain areas in the region in the light of the latest research. By evaluating the original Thracian cultural elements such as rock-cut monuments, cult areas, tumuli and sun disks. It fills an important gap in the chronology of the Kocaeli region.

Keywords: Kocaeli, Thracian, Bithynia, Iron Age, Onomastic.

SİMGE VE KISALTMALAR

- DÇ** : Demir Çağı
EDÇ : Erken Demir Çağı
ETÇ : Erken Tunç Çağı
GTC : Geç Tunç Çağı
KİİAYA:Kocaeli İli ve İlçeler Yüzey Araştırmaları
m : Metre
MÖ : Milattan Önce
MS : Milattan Sonra
No/no : Numara
OTÇ : Orta Tunç Çağı
s. : Sayfa
Yy/yy. : Yüzyıl



HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Kocaeli ve Çevresi (Çalışma Alanı).....	45
Harita 2: Thrak Halkları ve Yayılım Alanları	45
Harita 3: Bithynia Haritası	46
Harita 4: Roma Dönemi -Thrace Eyaleti	46
Harita 5: Thrak Halkları.....	47
Harita 6: Thrak Yer İsimleri Dağılımı - MÖ 5-1.yy.	47
Harita 7: Thrak İsimleri ve Buluntu Yerleri.....	48
Harita 8: Marmara ve Trakya Yerleşim Yerleri.....	48
Harita 9: Bithynia Bölgesi Tümülüs Dağılımı.	49
Harita 10: Thrak Halkları Göç Rotaları	49



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kırklareli - Taşlıcabayır Emzikli Kap .	50
Şekil 2: Heros ve Thrak Atlısı.....	50
Şekil 3: Tanrı Sabazios.....	51
Şekil 4: İTA - EDÇ Balkan Kaba Mallar	51
Şekil 5: İstanbul Boğazı ve Çevresi - Barbar Seramik Buluntuları	52
Şekil 6: Küçükçekmece Göl Havzası- Barbar Seramik Buluntuları	53
Şekil 7: Kocaeli- Erken Demir Çağı - Thrak(?) Buluntuları.....	53
Şekil 8: İnönü Mağarası Buluntuları	54
Şekil 9: Thrak İsimleri: Torkosinies, Diliporis, Didipes.....	54
Şekil 10: Thrak İsmi – Ammia.....	55
Şekil 11: Teres, Dezizyris, Isbizelmis.....	55
Şekil 12: Kutluca Tümülüsü Çizimleri	56
Şekil 13: Kutluca Tümülüsü – Dromos.....	57
Şekil 14: Kutluca Tümülüsü- Kubbe	57
Şekil 15: Kutluca Tümülüsü - Kubbe İçi	58
Şekil 16: Ömerli Tümülüsleri Krokisi.....	58
Şekil 17: Bursa İznik-Elbeyli Kısa Dromoslu Tümülüs	59
Şekil 18: Kocaeli-İlimtepe Belen Mevkii Kült Alanı	60
Şekil 19: Dilovası-Tepecik ve Gebze-Yağcılar Kült Alanları	61
Şekil 20: Gebze-Elbizli Platform Konumu	61
Şekil 21: Gebze-Elbizli Platform	62
Şekil 22: Bilecik-Vezirhan Kült Alanı	62
Şekil 23: İznik-Elbeyli Merdivenli Anıt	62
Şekil 24: İTA Thrak/Frig Oyuk Kaya Kült Anıtı.....	63
Şekil 25: Heros Arkhagetos - Thrak Atlısı	64
Şekil 26: I. Nikomedes Sikkesi - Tanrıça Bendis	64
Şekil 27: Hosios kai Dikaios	65

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Thrak Dili Fonetik Sistemi	66
Tablo 2: Thrak Dili Birleşik Ses Kaymaları/Geçişleri	66
Tablo 3: Thrak Kökenli Yerleşim İsimleri	67
Tablo 4: Thrak Yerleşim Terimlerinin Diğer Diller İle Karşılaştırılması	67
Tablo 5: Bazı Temel Thrak Topografi Terimlerinin Diğer Diller İle Karşılaştırılması	68
Tablo 6: Eski Topografik ve Hidronomik İsim/Terimlerden Türetilen/Tespit Edilen Thrak Sözcükleri	69
Tablo 7: Thrak İzleri Görülen Tümüls Dağılımı	70
Tablo 8: Thrak Kökenli İsimlerin Cinsiyet Dağılımı	70



GİRİŞ

Anadolu ve Avrupa arasında insan topluluklarının hareketi açısından, Doğu Marmara ve Kocaeli Yarımadası önemli bir köprü görevi görmektedir. Kocaeli, İstanbul Boğazı'na yakın, Anadolu ve Karadeniz karayollarının birleşim noktalarından biri; bu karayolları üzerinden gelen ticari ürünlerin denize güvenli bir şekilde aktarıldığı yer olması gibi nedenlerden dolayı her dönem jeopolitik olarak önemli bir yere sahip olmuştur. Kocaeli bölgesi bu geçiş güzergâhı üzerinde olması sebebiyle, günümüzde olduğu gibi tarih öncesi dönemlerde de sayısız halk hareketliliği ve göçlerinin izlerini taşımaktadır. Bu göçerlerin arasında bölgeye yakınlığından dolayı Balkan-Thrak halkları önemli yer tutmuştur.

Kocaeli ve çevresi olarak ele aldığımızda bu bölgenin (Harita 1) kültürel etki alanı; batısında İstanbul'un Kadıköy'den başlayarak Anadolu Yakası; doğusunda Sakarya, Düzce, Zonguldak ve Bilecik; güneyinde Balıkesir-Bandırma ile Bursa-İnegöl hattı, Bursa ilinin kuzey kısmı olan Gemlik Körfezi'nden başlayarak İznik ve Orhangazi kesimi, Yalova ili ve Eskişehir'in kuzeybatı kısmının bir bölümü; kuzeyi ise Karadeniz ile sınırlıdır (Çalık Ross, 2007: s. 13-22).

Çalışmamdaki amacım; bu bölge için önemli olan Balkan-Thrak kökenli halkların göç dalgası ve hareketlerini, bu hareketlerdeki güzergâhlarını, bölgede bıraktıkları izlerini ve etkilerini, bütüncül olarak ele alırsak, somut olan kültür varlıklarını bilimsel olarak tanıtmaktır.

Kapsam ve yöntem; Thrakların izlerini, Thrakların tarihsel olarak genelde bölgeye etki etmeye başladıkları Geç Tunç Çağı ile Erken Demir Çağı'ndan itibaren, bölgeye adını veren Bithyni/Thyniler başta olmak üzere, bölgedeki yüzey araştırmaları ve kazılardan elde edilen; arkeolojik malzemeler, antik metinler; epigrafik, onomastik, seramik, mimari, heykeltıraşlık eserleri; nümismatik, sosyokültürel ve inanç sistemleri içindeki maddi ve manevi unsurlara dair izleri; aynı zamanda bölge üzerine yapılan yayın ve araştırmalar içindeki bilgi ve verileri bilimsel yönleriyle kapsar.

Birinci bölümde; Kocaeli ve çevresinin arkeolojik tarihi ve tarihi coğrafyası anlatılmaktadır.

İkinci bölümde; Thrakların kim olduğu, Thrak halklarını ve isimlerinin nerden geldiği, Thrak kültürü ile ilgili bilgiler özetlenmektedir. Ayrıca Thrak dili üzerine yapılan epigrafik, filolojik ve onomastik çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Üçüncü bölümde; Kocaeli ve çevresi olarak sınırlandırdığımız alanda Thraklar ile ilgili arkeolojik veriler ortaya konmaktadır.

Sonuç kısmında ise; bu Thrak izleri üzerinden Kocaeli bölgesine gelişleri, yoğun olarak bu bölgede nerelerde yaşadıkları; yer, kişi ve halk isimlerinin tespiti, hangi arkeolojik veride daha fazla Thrak izlerinin olduğu gibi sonuçlara ulaşmaya çalışılmıştır. Bölgedeki Thrakların siyasal, kültürel ve sosyal yaşamları hakkında sonuçlar ortaya konmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BÖLGENİN TARİHİ ve COĞRAFYASI

Kocaeli ve çevresi, jeopolitik konumu ve bir geçiş bölgesinde olması sebebiyle kronolojik olarak sadece belli bir bölgenin kronolojisi (Anadolu, Batı Anadolu, Balkan-Trakya) üzerinden değerlendirilememektedir. Kocaeli İli ve İlçeleri Yüzey Araştırmaları, Yenikapı ve Haydarpaşa kazıları gibi önemli bilimsel çalışmalar ile birlikte bölgenin kronolojisi daha net ortaya çıkmaya başlamıştır.

1.1. TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

Bölgede, Avrupa ile Anadolu arasında insan topluluklarına ait izleri gösteren, bölgeye en yakın yer Yarımburgaz Mağarasıdır; bu arkeolojik mağara Alt Paleolitik'ten Geç Kalkolitik Dönem'e kadar uzanan kültürlere ev sahipliği yapmıştır (Arsebük, 1998: s. 9; Aydıngün ve Aydıngün, 2020; Özdoğan, 1996: s. 340).

Kocaeli ve çevresi coğrafik olarak ele alındığında, ilk araştırmaların bilgilerine göre, Paleolitik Çağ başlarından itibaren bu dönemin bütün izlerinin görüldüğü yerler; İstanbul Boğazı'nın her iki yakası, Kocaeli'nin kuzey kesimleri, Yalova ve Bursa-İznik çevresinde iken; bölgeden uzaklaştıkça buluntuların azaldığı belirtilmiştir (Özdoğan, 1996: s. 340).

Epipaleolitik Dönem'de bölgeye en yakın buluntu yerleri; Karadeniz kıyısı ve yakın yerlerde, Terkos ile Kefken arası, Ağaçalı Kumluğu, Gümüşdere, Domalı, Alaçalı, Doğançalı ve Mürseli Baba kumulları; Marmara kıyılarında ise İstanbul Küçükçekmece bölgesinde Ambarlı-Haramidere Mevkii ile Gelibolu Yarımadası'nda Değirmenlik Mevkii'dir (Özdoğan, 1996: s. 342-343).

Neolitik Dönem'e baktığımızda ise; Fikirtepe ve Hoca Çeşme olmak üzere yaygın şekilde görülen iki ana kültür merkezi bulunmakla birlikte; bu kültür merkezlerinin etkisi, Doğu Marmara kıyıları ile İznik, Yenişehir, İnegöl, Trakya'nın iç kesimleri, Gelibolu Yarımadası ve Bandırma bölgelerinde de görülmektedir (Özdoğan, 1996: s. 344).

Ayrıca bölgenin batı tarafında kalan alanlarda yapılan son yüzey araştırmaları ile Çanak Çömleksiz Dönem'e tarihlenen yerler ve buluntular tespit edilmiştir. Bunlar; Küçükçekmece Göl Havzası-Firuzköy Mevkii'nde naviform aletler; Büyükçekmece Gölü çevresinde bezemeli taş aletler ile kendini göstermiştir (Aydıngün, 2021: s. 22-23).

Kalkolitik Dönem için bölgenin, hem Vinça, Karanovo, Pre-Cucuteni gibi Balkan-Thrak; hem de Yarımburgaz, Ilıpınar, Hoca Çeşme ve Aşağı Pınar gibi Anadolu'ya ait kültürlerin etkisi altında kaldığı da görülmektedir (Özdoğan, 1996: s. 346-347).

Bu döneme ait özellikle Trakya bölgesinde yaklaşık MÖ 4300 yıllarında bütün yerleşmeler şiddetli bir yangın geçirmiş, ancak bu yangından sonra yerleşimlere kaba çanak çömlek kullanan yeni insan topluluklarının geldiği görülmüştür. Yaklaşık MÖ 3800 yıllarına tarihlenen ikinci yangın tabakasından sonra MÖ 3000'lere kadar Trakya Bölgesi ve Marmara kıyılarında yerleşim izlerine ise çok az rastlanmaktadır (Özdoğan, 1996: s. 348).

Trakya ve Marmara bölgesine MÖ 4300 yıllarında Batı Balkanlardan büyük bir göç dalgası, MÖ 3800 yıllarında ise Moldova bölgesinden Pre-Cucuteni kültürünün geldiği, ikinci bir göç dalgasının olduğu bilinmektedir (Özdoğan, 2011: s. 349).

1.2. TARİHİ ÇAĞLAR

Önceki yıllarda Marmara'da Tunç Çağları'na ait yerleşimler ve buluntular Trakya, Balıkesir, Çanakkale, Bursa-İnegöl ve Bilecik'te görülmüştür. Kocaeli Yarımadası'nda Tunç Çağları'na tarihlenen herhangi bir yerleşime ait iz bilinmezken (Çalık Ross, 2007: s. 55), yakın zamanlarda Çalık Ross tarafından yürütülen Kocaeli İli ve İlçeleri Yüzey Araştırmaları sonucunda, bu döneme ait arkeolojik malzemenin bölgedeki öncüsü niteliğinde seramik buluntular tespit edilmiştir. Ayrıca Kocaeli Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bazı arkeolojik malzemenin de bu döneme tarihlendirildiği görülmektedir (Ökse vd 2019).

Araştırmacılar, bu dönemde bölgede Kaşkalar ve diğer göçer toplulukların yaşadığını ileri sürmektedir (Çalık Ross, 2007: s. 55).

Bölgenin ETÇ yerleşimlerinin çoğu deniz seviyesindeki değişimler nedeniyle su ya da toprak/kil altında kalmıştır (Aydınğün, 2021: s. 23).

Orta Tunç Çağı için ise; bölgede büyük bir veri eksiliğı görölmektedir. Yine de İstanbul-Sultanahmet Çarşıkapı kazıları ve Küçükçekmece Göl Havzası-Firuzköy (Bathonea) kazılarında bu döneme ait izler görölmektedir (Aydınğün, 2019: s. 48).

Geç Tunç Çağı'na ait bilgilerimiz, Marmara Bölgesi'nin Anadolu kesiminde; Tunç Çağları'na dair bilgilerimiz Troia, Demircihöyük ve Beycesultan gibi kazı yerlerinden bilinen költürlere ait izlerin olduğı az sayıdaki yerleşimlerde görölmektedir. Erken Tunç Çağı'nın sonlarına doğru bu izler de kesilmekte ve MÖ 8-7 yüzyıllara kadar çok fazla bilgi ve veriye rastlanmamaktadır (Özdoğan, 1996: s. 349).

Geç Tunç Çağı'nın sonuna doğru yeni bir göç dalgası ile birlikte Trakya ve Marmara Bölgesi'nin kıyı kesimlerine, ip baskı bezemeli ve yumrucuklu çanak çömlek, küçük mezar tepeleri, megalitik anıtları ile kendilerini gösteren halkların geldiğı görölmektedir (Özdoğan, 1996: s. 349-350).

MÖ 12.yy. ortasında Balkan-Thrak halklarının Anadolu'ya girişlerine dair en erken izler; Troia yerleşiminde *Troia VIIb1* (MÖ 1180-1150) tabakasında surların içinde ve dışındaki mimari ve seramik buluntular; *Troia VIIb2* (MÖ 1150-1050/1000) tabakasında görölen "Barbar seramiğı (barbarian ware/coarse ware)" olarak adlandırılan genelde el yapımı, kaba mal, büyük çömlekler ile *Buckelkeramik* buluntuları karşımıza çıkmaktadır (Aydınğün ve Aydınğün, 2013: s. 66; Aslan, 2019: s. 945-948).

MÖ 12.yy. sonunda iklimde yaşanan değışiklikler sebebiyle birçok bölgede yaşanan uzun süreli kuraklıklar sonucunda çöküş yaşanmış ve yerleşimler terk edilmiştir. Bazı yerleşimlerde nüfus oldukça azalmış, yerleşimler küçölmüş ve sayıları azalmıştır. Bazı topluluklar ise, tarım ya da hayvancılık yapılabilecek uygun yerlere göç etmişlerdir.

Demir Çağı'nın ilk dönemlerinde MÖ 1200-700 yılları arasında bu bölgede yaşayanların Thrak kökenli *Berykos/Bebryks* ve diğeri Thrak kökenli hakların olduğı bilinmektedir. Sonraları Bithynia Krallığını kuracak olan Thrak kökenli *Thyni* ve

Bithyni halklarının görülmesi ile birlikte bölgeden *Bithynia Thrakia*'sı (Harita 2-5) olarak bahsedilmeye başlanmıştır (Çalık Ross, 2007: s. 31, 56).

Thrak halklarının, Kocaeli ve çevresine gelişine dair izler; Kocaeli ili ve ilçelerinde yapılan yüzey araştırmalarından önce, İstanbul Boğazı ve çevresindeki Çatalça-İnceğiz, Küçükçekmece Göl Havzası-Avcılar/Firuzköy Mevkii, Marmaray Kazıları ve Sultanahmet Eskicezavi Bölgesi çalışmalarında ele geçen seramik buluntuları ve kaya oymaları (Şekil 4-6) ile kendisini göstermektedir (Aydingün ve Aydingün, 2013: s. 67-73).

Dolayısıyla bölgeye Balkan-Thrak halklarının sadece güneybatıdan değil, aynı zamanda batıdan da geldiği görülmektedir.

İstanbul, Çatalca-Dağyenice köyünde Thrak/Phryg kaya oyma anıt/açık hava kült alanı da (Şekil 24) Kocaeli bölgesine kültürel geçişin örneklerini göstermesi açısından önemlidir (Aydingün ve Aydingün, 2013: s. 73).

Aynı zamanda İstanbul-Avrupa yakasında, Thrak dilinde *hızlı*, *çevik*¹ anlamındaki *atrs/ieterus Athyrs(Ieterus)* gibi, *Selymbria*, *Tyrodiza*, *Mesabria* vb. kent isimlerinin de bölgedeki Thrak halklarının Anadolu'ya gelişlerini gösteren diğer kanıtlar olduğu karşımıza çıkmaktadır (Georgieva vd 1999; Aydingün vd 2015: s. 1-5).

1.2.1. Bithynia Bölgesi

Kocaeli ve çevresi, GTC-EDÇ geçişinde bölgeye göç eden Thrak halkı olan Bithyni/Thynilerden dolayı Bithynia olarak adlandırılmış ve Bithynia Krallığı'na da ev sahipliği yapmıştır (Harita 3-5).

MÖ 1200-700'lerden sonra, Grek kolonizasyonu ile birlikte bölgede; Atina ve Megaralılar tarafından Astakos (Başiskele), Miletliiler tarafından Kios (Gemlik), Khryso polis (Üsküdar), Megaralılar ve Boetialılar tarafından ise Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi), Khalkedon (Kadıköy) koloni kentleri kurulmuştur (Çalık Ross, 2007: s. 56).

¹ (Duridanov, 1976)

MÖ 6.yy. sonrasında bölgenin Akhaimenid (Pers) egemenliğine geçtiği dönemde Daskyleion satraplığı tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır. (Çalık Ross, 2007: s. 57).

MÖ 5.yy.da Grek kolonilerinin (Megara, Khalkedon, Atina) hareketliliği bölgede artmış; Olbia, Astakos kentleri kurulmuş ve bölgede Thrak kökenli halklar ile mücadele başlamıştır (Bora, 2018: s. 130).

MÖ 5.yüzyılın ortalarından sonra bölgedeki yerel insan topluluklarını siyasi olarak bir araya getiren “*Doidalses/os*”ten sonra “*Boetiras*” (MÖ 430?-377) ve “*Bias/Bas*” (MÖ 377-327) adında yerel krallar karşımıza çıkmaktadır (Güçlü, 2007: s. 8; Bora, 2018: s. 130).

Krallığın kurucusu, MÖ 297 yılında “*Zipoites*” Basileus ünvanı almış olarak karşımıza çıkmış ve Astakos, Khalkedon ve Theion kentlerini ele geçirerek bölgede güçlenmiştir (Çalık Ross, 2007: s. 25; Bora, 2018: s. 131).

Zipoites’in ölümünden sonra oğlu “*I. Nikomedes*” (MÖ 279-255/250) başa geçer ve İzmit Körfezi’nin ucunda, körfezin kuzeyine, Astakos kentinin karşısına, kendi adını verdiği “*Nikomedia*” kentini kurar (Çalık Ross, 2007: s. 25).

Nikomedes’in ölümünden sonra tahta geçen “*Ziaelas*” (MÖ 255/250-227) Bithynia Krallığını Maridyn, Phrygia ve Paphlogonia’ya kadar genişletmiştir (Çalık Ross, 2007; Güçlü, 2007: s. 10).

Ziaelas’ın oğlu “*I. Prusias*” (MÖ 230-187/182), bölgede baş gösteren Pergamon tehlikesi ile birlikte “*V.Philippos*” ile anlaşmış ve Bithynia topraklarını genişletmeye devam etmiştir; fakat bundan rahatsızlık duyan Pergamonlular, MÖ 184’te Roma desteğiyle kazandıkları zaferle Bithynia Krallığı’nın toprak kaybetmesine neden olmuşlardır (Çalık Ross, 2007; Güçlü, 2007: s. 11).

Babasının yerine gelen “*II. Prusias*” (MÖ 182-149), Pergamon ile sürekli mücadele içine girmiş ve MÖ 159’da Eumenes’in ölümünden sonra başa geçen kardeşi II. Attalos’un Galatlar ile yaşadığı sorunları fırsat bilerek MÖ 157/156 yılında Pergamon’a saldırmıştır (Çalık Ross, 2007: s. 65; Güçlü, 2007: s. 13).

“II. Nikomedes Epiphanes” (MÖ 149-127), Pergamon kralı Attalos’un desteğiyle tahta geçmiş; Pergamon ile Bithynia arasındaki savaşı sonlandırmış ve Roma ile iyi ilişkiler kurmuştur (Çalık Ross, 2007: s. 66).

“II. Nikomedes Euergetes” (MÖ 127-94), Mithridates ile güç birliği yaparak bölgelerini genişletmeye çalışmışlardır (Güçlü, 2007: s. 14).

“IV. Nikomedes Philopator” (MÖ 94-74), Mithridates’e karşı toprak savaşına başlamış fakat aldığı yenilgiler sonucunda Romalılara sığınmak zorunda kalmıştır (Çalık Ross, 2007: s. 67; Güçlü, 2007: s. 15).

MÖ 74’te Kral IV. Nikomedes tarafından krallığın yönetimi Roma’ya bırakılmasıyla birlikte bölge ve krallık, Pontus Bölgesi ile birleştirilerek Bithynia-Pontus Eyaleti kurulmuş ve başkenti Nikomedia yapılmıştır (Çalık Ross, 2007: s. 23-31, 69).

Roma egemenliği döneminde ise; Roma İmparatorluğu’nun bölgedeki etkisi etkin bir şekilde görülmekte ve Roma İmparatorluğu’nun Bithynia bölgesine verdiği önem dikkat çekmektedir.

Augustus (MÖ 27-14), Nikomedia ve Nikaia kentleri için tapınak yapımına izin vermiştir. Hadrianus (MS 117-138) zamanında kentlerin deprem sonucu büyük tahribat görmesi üzerine imparator tarafından bölgeye yardım edilmiştir (Çalık Ross, 2007: s. 75; Boyana, 2015: s. 157).

Sonraki yıllarda da depremler, istilalar ve yangınlardan oluşan tahribat nedeniyle Marcus Aurelius, Commodus, Caracalla, Elagabalus ve Alexander Severus kente yardımlarda bulunmuşlardır (Karahana, 2018: s. 15).

Nikomedia kenti, Diocletianus döneminde (MS 284–305) yeniden inşa edilmiş ve Roma İmparatorluğu’nun doğudaki başkenti olmuştur (Çalık Ross, 2007: s. 77-78; Boyana, 2015: s. 157). MS 303’te Bithynia valisi Hiorecles’in emriyle kilisede kentteki kilise yakıldı ve birçok Hristiyan katledilmiştir. Ayrıca sarayda çıkan yangından hristiyanlar sorumlu tutulmuş ve kentteki birçok Hristiyan kişiler yakalanarak idam veya hapse mahkûm edilmişlerdir (Çalık Ross, 2007: s. 79-80).

MS 311 yılında Nikomedia'da Galerius tarafından "Hoşgörü Fermanı" çıkarılmıştır (Çalık Ross, 2007: s. 137).

MS 325'te I. Constantin döneminde Nikaia'da İlk Ekümenük Konsül toplanmıştır (Karahana, 2018: s. 16). Nikomedia'da Diocletian tarafından yakılan kilisenin yerine yeni bir kilisenin yeniden inşasını emretmiştir (Çalık Ross, 2007: s.80).



İKİNCİ BÖLÜM

2. THRAK KÜLTÜRÜ ve HALKLARI

Thrak isminin kökenine bakacak olursak, Greklerin antik metinlerinde *kayalık, kırsal bölgelere* verdikleri *Thrakis, Thraki* kelimesinden türetilmiş ve adı geçen bölgede yaşayan kabilelere verilen “*Thrake (Θράκη), Thrāix (Θρᾶξ)*” isminden gelmektedir. Antik Grekçe’de “*Thrassa, Thratta, Ethnikom, Thraeke, Thratta, Thrax, Thraks, Thrra-L X, Thrakes, Thralkes*”, Latince’de ise “*Thrax, Thraces, Thracia, Thracius, Thraix, Thraissa, Thneissa (Thressa), Thraca, Thrace, Threccia, Thracus, Threicus, Thracidicus, Thraecicus*” şeklinde ifade edildikleri görülmektedir (Woodhouse, 1910: s. 1027-1028; Erzen, 1994: s. 7; Beksaç, 2007: s. 25-26).

Thrak kabilelerinin yaşadığı yerler, çeşitli antik kaynaklarda yer, zaman ve siyasi duruma göre farklılıklar göstermektedir (Harita 2, 4). Thrace/Thrake/Thraki/Trakya olarak adlandırılan bölge; güneyi Makedonya-Arnavutluk (Illyria), Vardar Nehri’nden başlayarak Rodop (Rhodope) dağlarının Struma (Strymon) Nehri -bazı kaynaklarda Karasu (Nestos)- ile bu nehre bakan yamaçları ve Ege Denizi’nin kuzey kıyıların oluşmaktadır. Kuzeyi, Karadeniz’e (Pontus Euxinus) kadar uzanan Tuna nehri ile Balkan (Haemus) Dağları’dır. Bölgenin, doğusunu ve güneyini, kuzeydoğusundaki İstanbul Boğazı (Bosphorus Thracicus) ve güneybatısındaki Çanakkale Boğazı (Propontis) ile iki boğaz arasında kalan Marmara Denizi’nin (Propontis) kuzey kıyıları sınır oluşturmaktadır (Droysen ve Andree, 1886; Mansel, 1938: s. 3-4; Reichel, 2019: s. 102). Tez çalışmasının ana unsuru olan Thraklar ve bu halkların etkileri, İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı’nın çevresinde, Kocaeli Yarımadası’nda görülmesinden dolayı sınırların net bir biçimde ifade edilmemesi gerektiği görülmektedir.

Dağlık arazilerde yaşayan ve konar-göçer yaşam şeklini benimseyen Thrak halkları ile ilgili Herodot, *Tarih* adlı eserinde, “*Thrakların, savaşçı bir halk olarak başlarında tilki derisinden/tüylerinden yapılmış başlık taktığı ve tunik üzerine çeşitli renkte uzun bir zırh/pelerin; ayak ve bacaklarına geyik derisinden botlar giydiklerinden; ellerinde mızrak, küçük bir kalkan ve küçük kılıç(bıçak) tuttuklarından...*” şeklinde Thrakları tanımlamaktadır (Herodot, 2021: s. 543). Konu

ile ilgili günümüz araştırmacıları ise Thraklardan, iyi temizlenmemiş koyun/kurt postu ve geniş pantolon giydikleri, soğuk havalarda uzun pelerin, yaz aylarında ise kemer ile bağlanmış cepken gibi daha hafif kıyafetler giydiklerinden söz etmektedirler (Herodot, 2021; alık Ross, 2007: s. 31; Gclü, 2007; Mansel, 1938: s. 10-11; Beksaç, 2007: s. 41).

2.1. THRAK KÜLTÜRÜ

Thrakların kökenine dair yapılan çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla, Thrakların örgütlü topluamlarının ilk görüldüğü dönem, M 2000’li yıllarda Trakya’da “Proto-Thrak” olarak adlandırılan kültürün var olduğu zamanlardır (zdoğan, 1985(b): s. 143).

Thraklar ile Thrak kültürü, Geç Tunç ağı ile kendini göstermeye başlamakla birlikte, Erken Demir ağı kültürleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Thrakların genelde erkekleri iri ve cüsseli, açık(beyaz) ten rengine sahip, mavi gözlü, ciltleri yağlı, sa renkleri genelde kumral ve sarımsı renklere sahip, erkeklerinin saçları kadınlarında olduğu gibi uzun Şekilde oldukları, saçlarını genelde arkaya doğru taradıkları bazen de saçlarının arka taraflarını rdklerinden, hatta bazen saçlarını elik mavimsi renklere boyadıklarından, ince tüylü ya da az tüylü olduklarından bahsedilmektedir (Mansel, 1938: s. 10; Erzen, 1994. s. 63). Antropolojik olarak erken evrelerinde Thrak kültürü ile ilgili l gömme deti olarak kremasyonun görülmesi nedeniyle çok fazla bilgi elde edilemese de; ele geçen verilerden sağlanan sonuçlara göre bu halkların Dinarik, Dinaro-Nordik zellik gösterdikleri düşünülmektedir (Beksaç, 2007: s. 26).

Thrakların genel kıyafet biçimleri konusuna gelince, konar-göçer olarak yaşamını sürdüren dağlık alanlardaki halkları ile yerleşik düzen ve tarım yapmaya elverişli alanlarda yaşayan halkları arasında bazı farklılıklar görülebilmektedir. Thraklar genelde ifti topluluklarında kenevirden yapılan bir i çamaşır/ilik ile bunların üstüne giyilen güzel bazen doğal boya ile boyanmış keten ve kenevirden üretilen kumaş ya da sonradan boya ile işlenmiş kumaş kıyafetler giymişlerdir. Bazen de iğne ile delinerek yapılan nakış işlemeli hayvan derisi ve/veya postu/kürkü giydikleri bilinmektedir (Mansel, 1938: s. 10-11; Herodot, 2021).

Antik dönem Thrak halkları, madenlerdeki altın, gümüş, bakır ve bunların sağladığı kaynak ile maden işçiliği ve sanatında ün kazanmışlardır (Mansel, 1938, s. 9). Bu maden işçiliğinin getirdiği bilgi ile kıvrık kılıç, kama, mızrak, hançer, balta, ok ucu, kalkan, ağır kargılar ve hafif kargılar gibi silahların üretiminde ustalaşmışlardır (Mansel, 1938: s. 11; Beksaç, 2007: s. 41). Özellikle ucu kıvrık uzun kılıç şeklindeki “*Rhampaion*” Thraklar ile neredeyse özdeşleşmiş, etkin bir şekilde kullandıkları silah olmuştur (Beksaç, 2007: s. 41).

Thraklara özgü zırhlar ise çok çeşitlidir. Tek parçadan oluşan metal zırhlar, deri ya da kösele üzerine monte edilmiş metal parçalar ve kemikten yapılmış hafif zırhlılar gibi örnekleri görülmektedir (Beksaç, 2007: s. 41).

Thrak miğferleri de zırhlar gibi çok çeşitlidir. Deriden, metalden yapılan Phrygia tipi başlık, sığır boynuzu motifli miğfer, altın ya da gümüşten yapılan ya da süslenen törensel miğferlere de rastlanmaktadır (Beksaç, 2007: s. 41).

Antik dönemde Thrakia’da yaşayan halklar, erken zamanlarda bölgenin dağlık coğrafyasında bulunan mağaralarda yaşamlarını sürdürürken, ilerleyen zamanlarda dağlar arasındaki verimli vadilerde hendek ve/veya çit ile çevrili küçük köy yerleşimleri, göl ve akarsulara yakın yerlerde ise ahşap direklerle oluşturulan dal-örgü-çamur duvara sahip, ahşap-saman çatılı evlerin olduğu yerlerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Mansel, 1938: s. 4-6).

Homeros, Thrak halklarından biri olan Kikon halkı ile ilgili *Odyseia*’da; Odysseus’un dönüş yolu üzerinde şarabı ile ünlü İsmaros (Dedeğaç?) kentini yağmalarken, dağlardan inen atlı Kikonlar tarafından kovalandığını bahsetmektedir (Homeros, 2015: s. 150-151).

Thrakia bölgesinin genel iklimine bakacak olursak; bölgenin yükseltisinin fazla olması ile birlikte yılın çoğunda karlı yüksek dağlara ev sahipliği yapmasından dolayı soğuk ve sert iklime sahiptir. Kar ve yağışın sağladığı avantaj ile yoğun ormanlık alanlara ve çok sayıda irili-ufaklı akarsuyu besleyecek su kaynakları vardır (Mansel, 1938: s. 8). Bu avantaj ile orman ürünleri ve kömür ticareti yapmışlardır. Tuna ve Meriç gibi akarsularının yanı sıra; Ege, Karadeniz ve Marmara denizleri arasında bir bölgede yaşadıkları için balıkçılık önemli bir ekonomik gelir haline gelmiş ve ticari bir ürün olarak da balık ihraç etmişlerdir (Beksaç, 2007. s. 31).

Thrak halkları, Neolitik dönemden başlayarak buğday, arpa, çavdar, mercimek gibi hububatları ekmişlerdir. Özellikle günümüzde olduğu gibi yemeklere tat vermesinden dolayı soğan ve sarımsağı severek tüketmişlerdir. Homeros'un bahsettiği ünlü şarapları için üzüm, hem yemek-un için hem de boza benzeri bir içecek için ürettikleri darı, kıyafet üretmek için keten ve kenevir gibi bitkisel ticari ve zirai ürünler yetiştirmişlerdir (Mansel, 1938: s. 8-9).

Bölgede yaşayan yaban öküzü, yaban domuzu, ayı, kurt, geyik ve karaca vahşi hayvanlarını avlamış; beslenme amaçlı evcil hayvan barındırmışlar, sığır, inek, eşek, domuz, koyun ve keçi yetiştirmişlerdir (Mansel, 1938: s. 9).

İnanç sistemlerinde oldukça geniş yer almış, ulaşım ve askeri hayatlarında çok kullandıkları atlar ve at yetiştiriciliği Thrakların uzmanlık alanı olmuştur (Mansel, 1938: s. 9).

Thrakların, beslenme şekilleri genelde et bazlıdır. Günümüzde hala bu bölgede sevilerek tüketilen tütsülenmiş/isli, ince şekilde kesilmiş ve kızartılmış et ile birlikte süt, tereyağı, peynir ve yoğurt önemli besin maddeleri arasındadır (Mansel, 1938: s. 9).

Yaşam biçimleri, gelenek ve adetleri hakkında Mansel şu şekilde yazmaktadır: Yönetici sınıfındaki kişiler, genelde zirai ve maden işçiliği gibi üretim faaliyetlerinde bulunmak yerine, avcılık ve savaş-saldırı-savunma üzerine eğitim ile ilgilenmişlerdir. Tütsülenmiş et ile boynuzdan şarap içtikleri, müzikli ve içkili kutlama ve törenlere katılmışlardır Genç kızlar, evleninceye kadar serbest, özgür bir şekilde erkekler ile görüşebilirken; evlendiklerinde tamamen ev işleriyle uğraşmaktaydılar Kız isteme, antik dönemden günümüze sıklıkla görüldüğü gibi erkek tarafının kız tarafına ziyareti ile başlayıp, para ve/veya mülk üzerinden satın alınması (günümüzdeki başlık parası) ile sonuçlanmaktadır. Genelde tek eşlilik söz konusu iken, yönetici ile zengin sınıfta 30 eşe kadar görülen çok eşlilikte söz konusudur (Mansel, 1938: s. 11-12).

Dolmen/Dolmenler, Thrakların Megalitik anıt olarak karşımıza çıkan ölü gömme adetlerindedir. Dolmenler, yığma taş-toprak ile yükseltelen bir tepe biçiminde, dromos (giriş koridoru), orta mekan ve ana mekandan (mezar odası)

oluşan, güney-kuzey doğrultulu, 2-3 m taş bloklar ile oluşturulan mekanların üzerinin taş blok ile kapatılmasıyla oluşturulmuşlardır (Akman, 2016: s. 72).

Sunak, kült alanı ve tapınım alanları gibi inançla ilgili yerleri ise yaşadıkları coğrafya, yaşam tarzları ve geleneksel kültürleri nedeniyle kırsal ve doğa ile iç içedir (Beksaç, 2007: s. 30).

Thrak kültüründe bulunan tümülüs geleneği “Kubbeli Mezar”, “Tonoğlu Mezar Odalı Tümülüs” biçimindedir (Beksaç, 2007: s. 39). Genelde, ölüyü 3 gün boyunca halka sergilerler ve çeşitli hayvanları ölünün öbür tarafta rahat etmesi için tanrıya kurban ederler. Kurban etiyle ziyafet çekildikten sonra, ölü yakılarak ya da direk gömü şeklinde, mezar odalı ve dromoslu bir yığma tepeden oluşan tümülüse gömülmektedir (Çokaman ve Kırçın, 2016: s. 148). Ölü gömüldükten sonra da tümülüs etrafında silahlı oyunlar oynadıkları bilinmektedir (Çokaman ve Kırçın, 2016: s. 148).

Kutsal alan, tapınım alanı ve sunakların düzenlenmesi ise genelde akarsulara yakın alanlardadır. Bölgede en yüksek yer ve sarp bir alana, doğal kaya üzerinde niş, oyma, sunak, merdiven olan ve etrafı yığma taş ile çevrili bir kutsal alan yapılmaktadır. Çok sayıda tepenin olduğu ve bu tepeler üzerinde platformların olduğu yer/gök ile ilişkilendirilen kozmolojik bir kutsal alan düzenlenmesi söz konusudur (Beksaç, 2007: s. 39).

Grekler tarafından barbar olarak adlandırılırlar. İyi ve güçlü olduklarında bahsedilirken, cesur ve savaşçı; kötü ve zayıf yönlerinden ise acımasız, vahşi, sarhoş ve hilekâr olarak bahsedilmektedir (Erzen, 1994: s. 27).

Thrakia bölgesinde kentlerin gerçek anlamda Grek ve Roma döneminde (Harita 4) ortaya çıktığı görülmektedir (Erzen, 1994: s. 27). Dağınık olan ve kabileler üzerinden yaşamlarını sürdüren Thrak halkları ilk kez örgütlü bir yapıyı MÖ 5.yüzyıl içinde Meriç nehri etrafındaki Odris kabilesinin hâkimiyeti (önderliği) ile kazanmışlardır (Beksaç, 2007: s. 33).

GTÇ sonu ve DÇ başında Anadolu’ya büyük bir göçün başladığı Yumrucuklu seramik buluntularının Troia VIIb2, Trakya dolmenleri ve Tuna bölgesinde görülmesi ile kendini göstermeye başlamıştır (Özdoğan, 1982: s. 40).

GTC-EDÇ geçişinde; Taşlıcabayır mezar buluntuları arasında Bulgaristan-Pseniçevo, Romanya-Babadağ evresinden bilinen oluk ve ip baskı bezemeli çanak çömlek kültürüne ait Thrak kökenli kaplar ile birlikte, törenlerde içki içmek için kullanıldığı bilinen ip baskı bezekli çift kulplu kâse ve yüksek geniş omuzlu dört emzikli ip baskı, oluk bezemeli içki kabı (Şekil 1) ele geçmiştir (Özdoğan, 1984: s. 225; Özdoğan, 1996: s. 334-335; Özdoğan ve Özdoğan, 2007: s. 12).

Thrak tümülüs geleneği genel olarak; kubbeli, uzun dromoslu ve dikdörtgen mezar odalıdır (Başaran, 2007: s. 199). Bazen tonozlu (beşiksiz/beşikli) şekilde inşa edilen tümülüslere rastlanmaktadır. Bu tonozlu tümülüslere Kırklareli-Çataltepe, Bulgaristan-Ginina Mogila Tümülüsü, Odessos Tümülüsü, Kırklareli A ve C Tümülüsleri örnek gösterilebilir. Bu tip tonozlu tümülüsler genel olarak MÖ 4. ve 3.yüzyıllar arasında karşımıza çıkmaktadır (Başaran, 2007: s. 199).

Kırklareli'nde üç adet adak steli üzerinde Thrak kültürüne ait atlı tanrı kabartmalarında atlı tanrı figürü soldan sağa doğru hareket eder şekilde betimlenmiştir (Sayar, 1997: s. 325).

İstanbul-Avrupa Yakası ve Trakya'da Thraklar ile ilgili verilere bakacak olursak; Gelibolu Yarımadası üzerinde daha önceleri Thrak halkı olan Apsinthlilerin saldırıları sonrasında Kardina kenti tahrip olmuştur. Kentte Thrak saldırılarına karşı yapıldığı düşünülen ve MÖ 560-300'e tarihlendirilen 36 stadion uzunluğunda bir duvar tespit edilmiştir (Sayar, 1997: s. 325; Sayar, 1998: s. 427).

Tekirdağ, Çorlu-Karatepe'den ele geçen Thrak atlısına ait adak steli, yine Thrak kültürüne ait soldan sağa hareket eden atlı tanrı betimlemesi yer almaktadır (Sayar, 1998: s. 425). Tekirdağ, Çorlu-Maksutlu Köyü'nde atlı tanrı kültüne ait yazıtlı stel ele geçmiştir (Sayar, 2002: s. 52). İstanbul, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli ve Çanakkale'de de Thrak kültürüne ait çok sayıda stel ele geçmiştir.

İstanbul, Silivri-Danamandıra Köyü'nde Bulgaristan'dan ve Trakya'dan iyi bilinen kutsal kaya oymalı sunak alanları tespit edilmiştir (Güldoğan vd 2010: s. 357).

2.2. THRAK DİLİ VE THRAK DİLİ ÜZERİNE ONOMASTİK BİLGİLER

6.yüzyılda Thrak halklarından olan Berslerin yerli dil olarak konuştuğu *Lingua Bessorum*’dan bahsedilmektedir. Thrak dili ile Anadolu’da Phrygia bölgesinde yaşadığı bilinen Thrak-Balkan kökenli halkların konuştuğu Phrygia dilinin, Hint-Avrupa dil ailesinin Kentum/Centum-Satem dil grubunun Satem koluna ait olduğu düşünülür. Ivan Duridanov, Thrak dili ile Phryg dili arasında benzer ses değişimleri olmasına rağmen, benzer sırada fonetik değişimler/benzerlikler (Tablo 1-Tablo 2) bulunmadığını ileri sürmektedir (Erzen, 1994: s. 31, 72). Aynı zamanda Thrak dilinin, İliya dili ve Balto-Slav dilleriyle de ilişkileri olduğu görülmektedir (Beksaç, 2007: s. 26).

Thrak halklarına ait verilerin çoğu, Grekçe yazıtlardan ele geçmiştir. Bu yazıtlar incelendiğinde Thrak kökenli birçok ses ile yer ve kişi isimlerinin Grekçe yazılış şekillerinden farklı olduğu görülmektedir (Erzen, 1994: s. 31).

Thrakların dili üzerine yapılan ilk ve en önemli referans çalışmalarından biri; 1976’da yayınlanan Ivan Duridanov’un “*The Language of the Thracians*”² adlı çalışmasıdır. Bu çalışmada; Hint-Avrupa ile Thrak dili arasındaki fonetik sistemler ve ses geçişleri, Thrakların yerleşim yerlerinin isimlendirilmesi, ayrıca tanrı ve kişi isimleri hakkında bilgi verilmektedir³ (Tablo 3).

Thrak yerleşim yeri (Harita 6) adları; baştaki ifade kabile, tanrı, kral, yönetici gibi isimlerden; ikinci ifade ise nehir/dere, köy anlamında kullanılan *-para* (*-phara*, *-pera*, *-paron vb.*), kasaba/kent anlamındaki *-bria* ve kale anlamındaki *-diza* (*-disza*, *-dizos*); kamp, toplanılan yer anlamında *-daba/deba/dava/deva*; ev, ambar, ahır anlamındaki *-dama*; yerleşmek, yaşamak anlamındaki *-midne – mesti/mesto*, *-oss(/vas/vis)*, tepe anlamında *berge/berga-* gibi eklerin başta ya da sonda kullanılması ile oluşturulmaktadır (Duridanov, 1976; Serafimov, 2007: s. 135-145).

Thrak dili, son yıllarda yapılan karşılaştırmalı etimolojik çalışmalar (Tablo 4-6) ile birlikte daha iyi çözülmeye ve anlaşılmaya başlanmıştır; bu sayede Thrak diline ait birçok kelimenin anlamı (Tablo 4-6) ortaya çıkarılmıştır (Serafimov, 2007).

² (Duridanov, 1976)

³ Thrak diline ait daha fazla kelime, yer, kişi isimlerinin anlamları için bkz: (Serafimov, 2007; Dana, 2019; Duridanov, 1976)

Thrak kişi isimleri onomastik çalışmaları konusunda son zamanlarda Dan Dana'nın yaptığı çalışmalar önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda Thrak isimlerinin nasıl oluştuğuna ve çeşitliliğine dair birkaç örnek aşağıda sıralanmıştır (Dana, 2019: s. 169-175).

–zelmis –ζελμις (soy, torun)⁴ ile bitenler şunlardır: •Αυλουζελμις •Βιθουζελμις •Δαλαζελμις •Δαλουζελμις •Δεντουζελμις •Διαζελμις •[Διτουζελμις] •Διζαζελμις •Δοληζελμις •[Dulezelmis] •Εβρουζελμις •Ισαζελμις •Ισιζελμις •Αηζελμις •Μειζελμις •Μεστιζελμις •[Μουκαζελμις] •[Zerizelmis] •[Ζιζελμις], •Ισβιζελμις.

–zenus –ζενις (doğan, doğmuş, doğuran)⁵ ile bitenler şunlardır: •Amazenus • [Aruzenus] •Auluzenus •Bρινκαζενις •[Brizenus] •[Dardizenus] •Derzizenus •[Diazenus] •[Dituzenus] •Diuzenus •[Dizazenus] •[Dizenus](?) •Dolazenus •Δορζιζενις •Δριζενις •Dulazenus •Εβρουζενις •[Eptazenus] •[Iθιζενις] •[Meruzenus] •Mucazenus •Ροιμηζενις •Ζεραζενις.

–tralis –τραλις eki ile bitenler⁶ şunlardır: •Aulutralis •[Bithitralis] •Βρασιτραλις •[Κερζετραλις] •[Κοζιτραλις] •Cultralis (?) •Dalatralis •Densatralis •Derzitralis •Diatralis •Dinitralis •Διωστραλις •[Ditutralis] •Dizatralis •Dolatralis •Δοσιτραλις •Eptatralis •[Esiatralis](?) •[Ισατραλις] •Μεντουτραλις •Mucatralis •[Πιετραλις] •Σουρατραλις •Thuratralis(?) •Ζιακατραλις •Ζιαμητραλις •[Ζιτραλις].

Yine “Bισ- Bis-” ve “Eι/ei/i” kullanılarak farklı şekillerde Thrak isimleri oluşturulmuştur. Bu isimlere; *Βισαλτικόν* (sikke yazıtı), *Βισάλται*, *Bisa* (kişi ismi), *Βῖσα* –(yerleşim öneki), *Βισαῖος* (etnik bir isimlendirme), *Βισδίνα* (kale), *Βίσμαφα* (kale), *Βισιζενις*, *Βισηζενις*, *Βισδης*, *Bisinius*, *Bisena*, *Bisius*, *Βίστονες*, *Βιστονία*, *Βιστης*, *Βιστα* (kadın ismi), *Βίστοκος*, *Βισάνθη*, *Bisanthe*, *Βιζωνη*, *Βιζωνις*,“ ile “*Εισα*, *Εισατραλις*, *Εισατραλις*, *Εἰσδίκαια* (kale), *Εισασημη*, *Εισηνος* (Apollo epitheti), *Ειτι*, *Ειτιοσαρος*, *Ειτριζηνη* (κωμαρχία), *Ειτιζενις*, *ΕιθιEιθια* (feminem), *Eιθια* (Hera epitheti), *Ειθις*, *Ειθιαλου*”, örnek verilebilir (Slavova, 2007: s. 553-555).

⁴ (Duridanov, 1976)

⁵ (Duridanov, 1976)

⁶ (Duridanov, 1976)

2.3. THRAK HALKLARI

Antik kaynaklarda geçen Thrak halkları; coğrafi konum, yerleşim adları, bölge, yaşadıkları bölgedeki akarsu, dağ, göl ya da sosyokültürel durumlarına göre çeşitli isimler almaktadır (Harita 5).

Bunlara bakacak olursak; *Astai, Apsinth, Binnai, Bessa, Besso, Bithyn, Bettegerri, Bisalth, Bistan, Briant, Bryg, Danthalet, Darsi, Diger, Doleng Drugeri, Hedon, Tyn/Thyni, Kainoi(Kâini, Kebreni, Kikon, Kovpil, Kalopothak, Mygdon, Nipsoy(Nipsa), Odomant, Odrys(Odris), Pait, Pieres, Pyrageri, Saioy, Sapai, Satrai, Sellet, Serdai, Seton, Sintai, Sintoy, Sintis Tralles, Tranipsai(Trenipsa), Hysalta* gibi yaklaşık 80 halktan bahsedilmektedir (Erzen, 1994: s. 28-30; Beksaç, 2007: s. 27; Dönmez Öztürk, 2007: s. 51).

2.4. PANTHEON, MİTOLOJİK KARAKTERLER VE KÜLTLER

Thrak halklarının kabile, topluluk temelli bir yaşam biçimine sahip olmalarından dolayı hem siyasi hem de inanç sistemleri üzerinde bir birlik-bütünlük görülememektedir.

Thrak pantheonunda ana tanrıça olarak Aksiokersa tapınım görmektedir. Fakat *mağara ve karanlık/siyah* anlamlarıyla birlikte Bendis, Kotytto gibi kadınların karanlık (intikam) tarafı ile ilişkilendirilmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 55).

Diğer tanrı ve tanrıçalar ise bölgesel ve ikonografik olarak hem etkileşim hem de farklılıklar gösterirler:

Bendis, Thrak Ay Tanrıçası olarak özellikle MÖ 5-4.yüzyılda Atina'da görülen kültler arasındadır (Erhat, 1996). Aynı zamanda ana tanrıça kültü, savaş tanrıçası, yer altı tanrıçası olarak da karşımıza çıkmakta ve Phryg başlığı, mantosu, kürk çizmeleri ve mızrağı ile Artemis'e benzemekte, Hekate ve Persephone ile de özdeşleştirilmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 55).

Boreas, Thrakia'da titan soyundan gelen gür sakallı, engin kanatlı, güçlü bir yaratık iken at kılığına girip Erikhthonis'in atları ile ilişkiye girerek hafif ve çevik 12 at doğurtmuştur (Erhat, 1996). Bu şekilde mitolojik tasviri Zeus'a benzerlik göstermektedir. Homeros, Odysseia'da Odysseus'un denizde iken Thrakia'da rüzgâr

tanrısı Zeus Boreas (poyraz) tarafından şiddetli bir rüzgâra tutulduğundan bahsedilir (Homeros, 2015: s. 151).

Deloptes, Pire'de bir yazıtta Bendis ile birlikte, Samos'ta bir kabartma yazıtında ise Thrak kökenli iyileştirici-şifa tanrısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Thrakların, inançları içindeki çeşitli tanrı, tanrıça, karakter ve kültü uzun süre korumaya çalıştıkları görülmektedir. Örneğin; Thrakların yerel sağlık tanrısı Dersaios/Dairon, Roma dönemine kadar kendini korumayı başarsa da; yoğun Grek-Roma kültürünün etkisiyle Asklepios'a yerini bırakmıştır (Aybek, 2007: s. 78).

Heros, Thrakların ortak tanrısı olarak bilinmektedir. Heros kültü; *Thrak Atlısı*, *Thrak Atlı Tanrı* veya *Thrak Süvarisi* kültü (Şekil 2) olarak da adlandırılmaktadır (Perk, 2018: s. 102-103). Bazı çalışmalarda, Heros kültü ile Thrak Süvarisi kültü arasında farklılıklar olduğu ve birbiri ile karıştırılmaması gerektiği belirtilmektedir (Sarıkaya, 2009: s. 95).

Heros (Atlı Tanrı) kültü; bereket, doğum, yer altı-ölüm ile ilişkilendirilir. Genelde bir at üzerinde tanrı ile sunak, yaban domuzu, ağaç, yılan, köpek gibi figürler birlikte görülmektedir (Aybek, 2007: s. 77; Sarıkaya, 2009: s. 95).

Thrak süvarisi, stellerde genelde sağa doğru ilerleyen bir at ve üzerinde mızrağı atar/atmaya hazır süvari bulunmaktadır. Atın ayakları arasında saldıran/saldırmaya hazır bir köpek, atın önünde stelin sağında/sağ alt kısmında bir sunak, arka planda/derinde yılan, ağaç ya da ağaca sarılmış bir yılan bulunmaktadır. Çeşitli şekillerde karşımıza çıkan bu sahnede avlanılan hayvanın (tavşan, domuz, aslan, geyik) değiştiği de görülmektedir (Aybek, 2007: s. 77-79; Perk, 2018: s. 102-103). Bazı daha iyi işçilik gösteren ve sahnesi büyük olan stellerde Thrak süvarisi ile birlikte Dersaios/Dairon-Asklepios, atlı süvariye karşılayan bir kadın, iki mızrak tutan asker, köpek ve/veya daha fazla sayıda hayvan betimlendiği de görülmektedir (Aybek, 2007: s. 79).

Grek kültüründe savaşta ölen ve büyük başarı, cesaret gösterenlerin kahramanlaştırılması (Heros) kültü, Thrak Süvarisi, Atlı Savaşçı/Süvari betimlemesi ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır. İlerleyen zamanda Thrak Süvarisi kültü ile

Greklere Heros kültü iç içe geçmiştir. Betimlemelerde mızrak yerine patera kullanılmaya, atlar durur, şahlanır veya yürür gibi çeşitli biçimlerde tasvir edilmeye başlanmıştır (Sarıkaya, 2009: s. 96). Bu yüzden, “*Eitiosarios, Horophylaks, Kanzerenos, Karabasmos, Karabasbos, Manmazos, Mursine, Perkos/Perkonei, Kakasbos, Kordenos, Ordianos, Paladeinenos, Purmerulas/Purumerulas, Saldobussenos/Saldrokelenos, Seinolazies, Sozon, Zamazis, Zeindrumenos*” gibi yüzlerce epitheton karşımıza çıkmaktadır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 57).

Hepta/Hipta/Epta/Ipta/Nipta; Phrygia, Bithynia, Mysia, Lydia ve Thrakia’da güneş ve gökyüzü ile ilgili tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca antik kaynaklarda ve yazıtlarda tanrı Sabazios’un annesi olduğundan bahsedilir (Polat, 2013: s. 47-48).

Kotys/Kotyto, Aiskhylos’un Thrak halkı Edonilerin tanrıçası olarak gösterdiği Aksikorse ve Bendis gibi ana tanrıça kültü içinde yer almaktadır. Tanrıçaya, *Kotyttia* adı verilen ve Phrygia tanrıçası Magna Mater (Kybele) ve Dionysos gibi tanrılar için düzenlenen zevk, eğlence ve oyun şenlik/festivalleri düzenlenmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 57).

Iambadolue(s?), Capitol Müzesi’nde Zeus Zbelsurdos ile birlikte çıplak olarak betimlenen ve atların, süvarilerin ve arabaların koruyucusu olduğu düşünülen Thrak tanrısıdır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Meduzeus’tan Bulgaristan-Plovdiv (Philippopolis)’de ele geçen yazıtlı adak levhasında gök tanrısı olarak bahsedilmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Orpheos/Orpheus, Thrakialı Oiagros ya da Apollon’un oğlu olarak Thrakia bölgesinde Meriç Nehri üzerinde yaşayan halklar tarafından tapınım görmektedir. Barış, ölümsüzlük, şiir, müzik, doğa ile insan uyumunu simgeleyen, kaplumbağa derisinden yaptığı lyri çalan bir tanrı olarak karşımıza çıkmaktadır (Bektaş, 2007: s. 30; Tatar ve Sağlam, 2007: s. 44-45).

Perke/Thrake; Arrianus, Bithyniaka (frg. 13)’da bölgeye adını bir nympe olan tanrıça *Thrake*’nin verdiği, bitkiler ile insanları ve hastalıkları iyileştiren bir tanrıça olarak adının sonradan *Perke* olduğu düşünülmektedir (Polat, 2013: s. 46). Aynı

zamanda Perke isminin “*dağ, kaya, taş, zirve*” anlamındaki Hint-Avrupa kökenli *Per/Pir/Per(k)* sözcüğünden geldiği düşünülmektedir (Polat, 2013: s. 46).

Phosphoros; Byzantion çevresinde *Kentin koruyucusu* olarak tapınım görmektedir. Bendis’in tuttuğu gibi meşaleleri bulunan ve Artemis ile özdeşleştirilen bir tanrıcadır (Polat, 2013: s. 49).

Pleistoros, bazı kaynaklarda Apsinth halkının savaş tanrısıdır. Bazı kaynaklarda ise Pleistoros’a ait hayvan ve insan kurban etme kültü ile Dionysos kurban kültürünün benzerliğinden dolayı Dionysos ile de özdeşleştirilen yerel bir bereket tanrısıdır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 58-59).

Purmeroulas, tahılların koruyucu tanrısıdır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Sabazios, Thrak-Phryg kökenli eğlence, şenlik ve bağ-bahçe yapımı, bağ bozumu ve öküz yetiştirmekle ilgili, Dionysos ile özdeşleştirilen; aynı zamanda doğa ve yaşama hâkim Zeus’un epithetonları arasında karşımıza çıkan (Şekil 3) bir tanrıdır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 59).

Souregethes’in hayvanların koruyucu tanrısı olduğu düşünülmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Tarsozie(is?) ve Ithiostla adlı tanrılar ise yer altı ile ilişkilendirilmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Thrakia bölgesinde Zeus’a ait, “*Zeus Aithrios, Zeus Bennios (iklim ve bereket tanrısı), Zeus Dios Brontaios Kinbelaios, Zeus Bronton (gök ve fırtına tanrısı), Zeus Dionysos, Zeus Enaulios(sürü koruyan), Theos Zeus Hypsistos(ürünlerin bereketi, bolluk, adalet), Zeus Komatikos (çiftçi ve ürünlerin koruyucusu), Zeus Lophites(tepede oturan), Zeus Zbelsurdos*” gibi birçok epithetlere rastlanmaktadır (Dönmez Öztürk, 2007: s. 61; Sarıkaya, 2009: s. 110).

Zeus Zbelsurdos, Thrak halklarının *Zalmoksis, Zbelzurdos, Zbelsudros, Zbeltiurdos, Zbertourdos, Zebelzurdos, Zebeleizis (Gebeleizis)* gibi çeşitli isimlerle ifade ettikleri fırtına ve gök tanrısıdır (Sarıkaya, 2009: s. 120-121; Aybek, 2007: s. 77). Capitol Müzesi’nde bir kabartma da Zbertourdos, Zeus/Jupiter’e benzer şekilde sağ elinde kargı sol elinde yıldırım ile tasvir edilmiştir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 52).

Akamas, Eumolpos, Diomedes, Rhesos, Lykurgos, Thamyris, Polymestor ve Ordys kralı Rhaskouporis olmak üzere antik dönem metinlerinde Thrakia'da yaşayan krallardan çeşitli özellikleri/tanrısallıkları belirtilerek bahsedilmektedir (Erhat, 1996; Beksaç, 2007: s. 32).



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOCAELİ ve ÇEVRESİ THRAK İZLERİ

3.1. TUNÇ ÇAĞLARI

Erken Tunç Çağı'nda Marmara'nın iki yakasının birbirinden farklı kültürlerin etkisi altında kaldığı görülmektedir.

ETÇ başından itibaren neredeyse Tunç çağları boyunca Marmara bölgesinin Trakya kesimi, Balkan-Thrak kültürünün; Anadolu kesimi ise Batı Anadolu ve Ege kültürlerinin etkisinde kalmıştır. Marmara'nın Trakya kesiminde ise bulunan seramik buluntular ile Anadolu'dan kuzeybatıya doğru hareket olduğu görülmektedir. Tunç çağlarında özellikle Kocaeli'de, Balkan-Thrak kökenli kültürlerle ait yeterli kanıt sunacak veri eksikliği söz konusudur (Ökse vd 2019: s. 14).

3.2. DEMİR ÇAĞI

Kocaeli Yarımadası, Şile-Doğançalı'da Trakya'daki megalitik mimariye benzer sıra taşlar tespit edilmiş, fakat bu taşların kökeni ve tarihlenmesine dair herhangi bir malzeme veya ize rastlanmamıştır (Özdoğan, 1985(a): s. 411). Bu sıra taşların, megalitik mimarideki dolmen gibi öğelerin parçası olabileceği düşünülse de; önceki veya sonraki dönemlere ait küçük bir yapı zemini, koruma amaçlı ufak set veya yapı için malzeme olarak kullanılmış olabilir.

Kocaeli, Başiskele ilçesinde konumlanan antik *Astakos* kentinde yapılan sondaj kazısında ise, siyah hamurlu, yüzeyi perdahlanmış el yapımı bir maşrapa (Şekil 7) ele geçirilmiştir. Bu maşrapa, gövde ve kulp biçimi ile hem Kuzey Karadeniz-Coslogeni Kültürü (MÖ 1600-1200) ve Troia VIIb tabakasındakilere hem de *Yumrucuklu Seramik (Buckelkeramik, Knobbed Ware)* grubu örneklerine benzerlik gösterir (Ökse vd 2019: s. 10).

Kocaeli İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırmaları sonucunda 2012 yılında Dilovası-Adatepe Mevkii'nde iki adet kaba el yapımı kap parçası (Şekil 7) ele geçmiştir. Bir ağız kenarı olan parçanın, dış kısmında parmak baskı dizi bezeme; gövdeye ait olduğu düşünülen kap parçasının dış yüzeyine, parmak baskı ile

kabartma şerit üzerine ip (organ) deseni yapıldığı görülmektedir (Ökse vd 2019: s. 4, 9-10). Bu kap parçaları, MÖ 1600-1200 yıllarında Balkan-Thrak coğrafyasından bilinen, Anadolu'da da EDC MÖ 1150-950 tarihleri arası olarak kabul edilen, Troia VIIb2 ve Gordion (YHSS) 7 tabakalarında tespit edilen *Kaba Seramik* ya da *Barbar Seramiği* olarak adlandırılan gruba aittir (Ökse vd 2019: s. 10).

Kuzeybatı Anadolu'da yer alan İnönü Mağarası'nda Thrak kökenli Barbar seramiği ile Buckelkeramik buluntuları (Şekil 8) tespit edilmiştir (Ekmen vd 2018: s. 274).

GTÇ-EDÇ geçişine tarihlenen, Thrak kökenli halkların bölgeye gelişinin izlerini gösteren bu parçaların, az sayıda olmasına rağmen, bu döneme ait kronolojik boşluğu doldurması son derece önemlidir.

3.3. KLASİK DÖNEMDEN ROMA DÖNEMİ SONUNA KADAR

3.3.1. Antik Dönem Metinleri

Antik kaynaklarda Kocaeli ve çevresinde MÖ 12.-7.yy. arasında Thrak kökenli halkların yaşadığından bahsedilmektedir.

Herodot, Tarih (7.75) adlı eserinde, bu bölgedeki Thrak halklarından birinin başında *Arabanos oğlu Bassakes*'in (MÖ 470/450?) olduğundan bahsetmektedir (Herodot, 2021: s. 543). Fakat bu iki isim Pers-Akhaimeneid kökenlidir.

Strabo, Coğrafya (Geographika 12.3.3.-12.4.8.) adlı eserinde “*Bithynia bölgesindeki halkın daha önceden Mysialı oldukları; ama şu anda Bithynialı Thraklar, Thynliler olarak adlandırıldıkları ve Thynlilerin Trakya'daki Apollonia (Kavala) ve Salmydessus (Kırklareli-Vize) geldiklerinden*” bahsetmektedir (Strabo, 1924; Çalık Ross, 2007: s. 33-34).

Coğrafyacı Pausanias, “*Nikomedia'nın ilk kurucusunun Trakyalı Zypoetes*” olduğunu yazmaktadır (Çalık Ross, 2007: s. 43).

MÖ 5.yüzyılda yaşayan coğrafyacı Pseudo Skylaks; bölgedeki halktan Thrakialı Bithynialılar ve bölgeden (Kocaeli Yarımadası) Bithynia Thrakia'sı olarak

bahseder. Ayrıca Khalkedon kentinin Thrakia kökenliği olduğunu belirtmektedir (Çalık Ross, 2007: s. 31; Güçlü, 2007: s. 3; Shipley, 2019).

Herodot, Tarih (7.75) adlı eserinde, “*Thrakların, savaşçı bir halk olarak başlarında tilki derisinden yapılmış başlık taktığı ve tunik üzerine çeşitli renkte uzun bir zırh/pelerin; ayak ve bacaklarına geyik derisinden botlar giydiklerinden; ellerinde mızrak, küçük bir kalkan ve küçük kılıç(bıçak) tuttuklarından; bu bölgenin Bithynia bölgesi olarak adlandırıldığı ve buradaki Thrak halkının Strymon kendinden geldikleri için Strymonians olarak adlandırıldığından ve başlarında Artabanos oğlu Bassakes...*” şeklinde bahsetmektedir (Herodot, 2021: s. 543).

Ksenophon, Anabasis (6.2.17-6.4.4) adlı eserinde; savaşçıların Khrysopolis’e en uygun ve kısa yoldan gitmek için Thrakia ve Herakleia arasında bulunan Asia Thrakia’sındaki Kalpe limanından karaya çıktıktan sonra Bithynia’daki Thraklarla mücadelelerinden söz eder (Ksenophon, 2015: s. 291-298).

Ksenophon, *Hellenica* (1.3.1-1.3.3) kitabında; Khalkedonluların (Kadıköy), Athenalıların saldırı ihtimaline karşı ganimetlerini komşuları Bithynialı Thraklara bıraktığından bahsetmektedir (Xenophon, 1921; Çalık Ross, 2007: s. 32).

Plutarkhos, *Quaestiones Graecae* (49)’da; “*Khalkedonluların Thrakialı müttefikleri ile birlikte Bithynia kralı olan Zypoitse’e savaş açtılar. Phalion olarak adlandırılan yerde savaştilar. Fakat disiplinsizlik ve acelecilikleri yüzünden ağır bir yenilgi alıp 8.000 fazla asker kaybettiler. Zypoites, Byzantiumluların ısrarı ile ateşkeş imzaladı. Bu sayede Khalkedonluların tamamen yok olması engellendi...*” şeklinde ifade etmiştir (Plutarch, 1874).

Plutarkhos, *Alcibiades* (37) adlı eserinde, “Alkibiades’in Lacedaemonians (Spartalılar) karşı yaptığı savaşta yenilgiye uğradığı; sığınmak için servetinin bir kısmını alarak Bithynia’ya geldiği ve burada da Thraklar tarafından yağmalandığından bahsetmektedir (Plutarch, 1916).

Polybius, *Tarih* adlı eserinde; “*Trakyalı Galyalıların kralı Cavarus’un, Byzantium’a Trakyalılara ve Bithynialılara karşı gemi ticareti konusunda mücadelesinde yardım ettiği...*” şeklinde bahsetmektedir (Çalık Ross, 2007. s. 35).

Apollonios Rhodios'un Argonautica adlı eserinde, bölgede Bebrykeslerin yaşadığından bahsetmektedir. Argonatların, Bithynia nympei (peri) Melia ve Poseidon'un oğlu olan dev Amykos ile birlikte Bebryklere karşı savaşa girip, Bebrykes kralını öldürdüklerinden bahseder (Porozhanov, 2017: s. 150).

Çeşitli coğrafyacılar yine buradaki "*Drypoe*s ve *Treres*, *Doliones*" adında Thrak kökenli halkların varlığından bahsetmektedir (Porozhanov, 2017: s. 151).

Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum*'de (22.8.13-22.8.14), Thrakia Boğazı'nın her iki yakasında Thrak ve Kimmer halklarının yaşadığından ve boğazın sağ kesiminin Bithynia kıyıları olduğunu belirtmektedir. Ayrıca yaşlıların eskiden Mygdonia olarak bahsettiği bölge ile Thynia ve Mariandena eyaletlerini içeren ve ayrıca Pollux'un yiğitliği ile Amycus'un zulmünden kurtulan Bebrykeslerden bahsetmektedir (Ammianus Marcellinus, 1935).

Appianos, *Mithridatikhe* (19)'de, II. Prusias'ın eşi IV. Apame'nin babası Diegulis (Dyegilos)'tan Thrakialı olarak bahsetmektedir. (Bengisun, 2010: s. 43).

Memnon, fragment 34'te, Roma senatosunun Bithynia'da *Fimbria*/*Fimbrias* adındaki komutanı, Mithritades'in üzerine sürdüğünden bahsetmektedir (Bengisun, 2010: s. 44).

Genel olarak antik metinlerde adı geçen ve bölgede yaşayan Thrak kökenli halklar şunlardır: *Bithyni*, *Thyni*, *Bebrykes*, *Maedi/Mydonei*, *Mariandyni*, *Gordiane*i, *Mysi*, *Strymoni*, *Drypoe*s, *Treres*, *Doliones*, *Teukrian*.

3.3.2. Epigrafik Çalışmalardaki İzler

3.3.2.1 Kişi İsimleri

Bithynia Krallığı'nı kuran halkın her ne kadar Grek ve Roma kültürünün etkisi altında olsa da, yönetici ve kral isimlerinde Thrak kökenli isimler karşımıza çıkmaktadır. Krallıktan önce kabile ve halkların başındaki savaşçı ve yöneticilerin isimlerinde de görülebilmektedir.

Sırasıyla, *Doidalses* (MÖ 440/435?), *Boteiras* (MÖ 430?/377-75), *Zipoites*'in babası *Bas* (MÖ 380-330), *Zipoites* (MÖ 330-280), *Ziaelas* (MÖ 255/250–230)⁷ ve *I.Prusias* (MÖ 230-182) Thrak kökenli kral-yönetici isimleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Glew, 2005: s. 131-132; Bora, 2018). Aynı zamanda *Ziaelas* (*Zielas*)'ın Phrygia kökenli annesi *Ditizili* (*Ditizele*) ismi de Thrak kökenli bir isimlendirmedir (Glew, 2005: s. 134).

Memnon, fragment 34'te bahsettiği *Fimbrias* ismi, Thrak kökenli isimlerde olan *-bria/brias* eki ile bitmesi bu ismin/kişinin Thrak kökenli olduğunu göstermektedir (Bengisun, 2010: s. 44).

Bithynia'da erkek isimlerinde *Αττας* ve *Δαδας/Dada*, kadın isimlerinde *Μαμα/Mama/Mame/Mane* öne çıkmaklar birlikte; kadın isimlerinde *Ια*, *Λαλα* ve *Τιτθα* oldukça sık görülmektedir (Dana, 2019: s. 171).

Bazen Bithynia bazen de Phrygia bölgesi içinde gösterilen ve Phrygia Epiktetos'u olarak adlandırılan bölgede ele geçen yazıtlarda Bithynia-Thrak kökenli “*Δειλιπόριος/Διλίπόριος (Diliporis)*” ve “*Bisoporis*” adında kişi isimlerine rastlanmaktadır (Şahin, 1986: s. 267). *Diliporis* ismi, “*-πιριος -oğul/oğlu*” anlamında diğer Thrak kökenli isimlerde olduğu gibi burada da aynı şekilde görülmektedir (Öztürk ve Sönmez, 2011: s. 158).

Karadeniz Ereğli Müzesi, Adapazarı-Geyve ve Bursa Müzesi'nde ele geçen MS 2-3.yüzyıla tarihlenen mezar stellerinde *Diliporis* (Yukarı Kınık/Göynük-Bolu, İhsaniye/Gölcük-Kocaeli, İshakçılar/Kocaeli), *Perobres*, (Kayabaşı/Göynük, Gözaçanlar/Gölpazarı-Bilecik), *Biobris/Biobres* (Tekeçiler/Gölpazarı-Bilecik), *Skopes* (Necmiye/Bilecik), *Ziailas* (Gözaçanlar/Gölpazarı-Bilecik) isimlerine de rastlanmaktadır (Corsten, 2006: s. 90; Öztürk ve Sönmez, 2011: s. 158; Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019: s. 242).

Τορκοσινις (Torkosinies) ve *Διδιπης (Didipes)*, yine Bursa Müzesi'nde ele geçen Geç Hellenistik mezar yazıtlarında (Şekil 9) görülmektedir. *Didipes*, Thraklardan bilinen *Didi*, *Didas*, *Didila* gibi *Did-* ile başlayan hem Thrak hem Phryg

⁷Ziaeles/Zielas ile ilgili yazıtlar için bkz: (Güçlü, 2007).

isimleri ile benzerlik göstermektedir (Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019: s. 257-258).

Ἀμμία (Ammia), Ἀμία (Amia), Ἀμμιάνοσ (Ammianos), Ἀμίοσ (Amios), Thrak kökenli isim olarak Bithynia, Mysia, Phrygia ve Galatia bölgelerinde görülmektedir. Bursa Müzesi'nde ele geçen Roma dönemi mezar yazıtlarında da (Şekil 10) karşımıza çıkmaktadır (Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019: s. 258).

Kocaeli Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde 152 nolu envanter kayıtlı, MS 1.-2.yüzyıla tarihlenen ana tanrıça kültüne ait adak stelinde “*Damas kızı Eia*” şeklinde kişi isimleri geçmektedir (Çibuk, 2017: s. 179). Hem “*ei*” hecesinden üretilen *Eia* ismi; hem de *ev/yer* anlamında gelen Thrak kökenli “*dam/dama*” hecesinden oluşturulan *Damas* isminin, Thrak kökenli bir isimlendirme olduklarını göstermektedir.

Bursa, Büyükorhan-İsmetiye'de ele geçen Hellenistik döneme tarihlenen yazıtlarda (Şekil 11), antik metinlerden de bilinen *Teres* ile *Taroulas*; yine *-zuris/zyris* ekiyle biten “*Dezizyris*”; *Esb/Ezb-* ile başlayan *-zelmis* ile biten “*Isbizelmis*” isimlerine rastlanılmıştır (Uzunoğlu ve Taşdelen, 2014: s. 41-42).

Karadeniz Ereğli'de ele geçen MS 1-2.yüzyıla tarihlenen, “*Diliporos'un oğlu Pates ve eşi Philumena'nın Mezarı*” adlı mezar stelinde geçen “*Πάτης – Pates*” isminin Thrak kökenli bir isim olduğu ve bu ismin Phrygia ve Makedonia'da da görüldüğü bilinmektedir (Öztürk ve Sönmez, 2011: s. 158).

Yine antik Nikaia kentine yakın çevrede Bilecik/Gölpazarı ilçesinde ele geçen bir mezar yazıtlarında “*Σιαλλας*” ile yazıttan köle olduğu anlaşılan “*Ζαμεραιδοστος (Zameraidostos)*” adında yerli/epikorik Bithynia-Thrak kökenli kişi isimlerine rastlanmıştır (Öztürk ve Pilevneli, 2013: s. 325).

Kocaeli'de İhsaniye, Akpınar, Sevindikli, Karamatlı, Kırırlı, Cumaköy; Adapazarı'nda Sapanca-Adliye köyünde bulunan steller üzerinde *Mokazis*, *Moukazes/os/is*, *Moukaporis* ismine rastlanmıştır (Güney, 2011: s. 410; Corsten, 2006: s. 90).

Bölgede yazıtlar üzerinde görülen isimlerden Thrak ve Bithynia-Thrak kökenli olanların buluntu yerleri (Harita 7) ve isimleri şunlardır; Ἄννι (*fem.*), Ἄνξα (*fem.*), Ἀπροῦς (*masc.*), Ἀφοῦς (*masc.*), Ἀφροῦς (*masc.*), Βᾶς (*masc.*), Βιόβρις (*masc.*), Βιόηρις (*masc.*), Βισόπορις (*masc.*), Βωβᾶς (*masc.*), Γάσζα (*masc.*), Γηρίας (*masc.*), Γιγλίγηκος (*masc.*), Δέουας (*masc.*), Δηγού (*fem.*), Διάζελμις (*masc.*), Διλίπορις (*masc.*), Διλης (Λιλης?) (*masc.*), Δίλλης (*masc.*), Δίντας (*masc.*), Διντήση (*fem.*), Διντίζιλα (*fem.*), Διντίπορις (*masc.*), Δοιδάλης (*masc.*), Ζαράζις (*masc.*), Ζαρδοήλας (*masc.*), Ζη[]οβρωδιος (*masc.*), Ζιάγριος (*masc.*), Ζιαήλας (*masc.*), Ζιαίλας (*masc.*), Ζιαιλίς (*fem.*), Ζιβανείλας (*masc.*), Ζιέλας (*masc.*), Κάμολος (*masc.*), Κάνας (*masc.*), Κοσιβίθους (*masc.*), Λίλλα (*fem.*), Λιλλία (*fem.*), Λίλλις (*masc.*), Μάμας (*masc.*), Μηνάκων (*masc.*), Μοκάζει (*fem.*), Μοκάζις (*masc.*), Μουκα-ι, Μούκαζος (*masc.*), Μουκάντιος (*masc.*), Μο(υ)κάπορις (*masc.*), Μοκάσιος (*masc.*), Μουκιανός (*masc.*), Μούκις (*masc.*), Ὀαστόζεις (*masc.*), Ὀήλας (*masc.*), Παπαρίων (*masc.*), Πηρόβρης (*masc.*), Ποῦσα (*fem.*), Πρείοττος (*masc.*), Προυσίας (*masc.*), Προυσιάς (*fem.*), Ραικοσός (*masc.*), Ρεῖσις (*masc.*) (?), Σαδάλας (*masc.*), Σαλλοῦς (*masc.*), Σεύθης (*masc.*), Σοῦς (*masc.*), Σοῦσα (*fem.*), Σουσάνων (*masc.*), Σουσαρίων (*masc.*), Σουσᾶς (*masc.*), Σούση (*fem.*), Σουσιών (*masc.*), Σοῦσος (*masc.*), Σπόκης (*masc.*), Σωπερού (*fem.*), Φίλλης (*masc.*), Ψειλόζειος (*masc.*) (Aytaçlar, 2010: s. 521-524).

Thrak-Phryg ile Phryg kökenli olanların buluntu yerleri (Harita 7) ve isimleri şu şekildedir: Δάδα (*fem.*), Δάδης (*masc.*), Δάδιον (*fem.*), Δᾶος (*masc.*), Δουδα (*fem.*), Δουδας (*fem.*), Μᾶ (*fem.*), Μάνης (*masc.*), Μανία (*fem.*), Παπίας (*masc.*) (Aytaçlar, 2010: s. 524-525).

3.3.2.2. Yerleşim İsimleri

İznik'te ele geçen bir yazıtta Tuna Nehri'nin güneyindeki Thrak halklarının yaşadığı Moesia bölgesindeki ismi ile aynı adı taşıyan Κασιανοί (Kasianoı) yerleşim adı tespit edilmiştir (Öztürk ve Öztürk, 2018: s. 256).

*Dradiza*⁸ olarak geçen bölge ya da kent olduğu anlaşılan (Harita 3, 8). yer isminin *kale* anlamındaki *-diza* eki ile bittiği görülemektedir. Ayrıca Hellenistik

⁸ (Georgieva vd 1999).

dönemde Helenopolis (Ἐλενόπολις)⁹ olarak ismi değiştirilen *Drepana* (Δρέπανα)/*Drepanon* (Δρέπανον) kentinin Dra/Dre- ile başladığı görülmektedir. Günümüzde bölgede bulunan kale yapılımasının *Çobankale* olarak adlandırıldığı görülmektedir.

Yine Kocaeli sınırları içinde yer alan *Dakibyza* (*Gebze?*/*Çayırova?*) ve *Libyssa/Libyza* (*Dilovası?*)¹⁰ yerleşim isimlerinin Thrak dilinin fonetik ve ses geçişlerindeki farklılıklardan dolayı *Dakidiza*>*Dakibyza* ve *Lidiza*>*Libysza* olarak yazılma ve söylenme ihtimali oldukça yüksektir. Bölgede yapılan yüzey araştırmalarında buradaki kalelerin tespit edilmesi bu iki yerin kale anlamındaki –*diza* ekiyle bitmesi Thrak kökenli bir isimlendirmeye sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin; Kırklareli-Vize’de antik dönemde Thrakların *Byza* olarak adlandırdıkları yerleşimde kale bulunduğu bilinmektedir. Aynı zamanda Thynias (Kefken) ve Bithynion Klaudopolis (Bolu) kentleri de halk isimlerini içeren kentlerdir (Harita 3).

Bilecik, Osmaneli ilçesinde ele geçen bir diğer yazıtta *Δατανανη/Δαταμανη κόμη* (Datanane/Datamane Köyü) Thrak-Bithynia kökenli bir yer ismi daha tespit edilmiştir (Öztürk ve Öztürk, 2018: s. 257).

3.3.2.3. Thrak Kökenli Halk İsimleri

İznik’te daha önce bahsettiğimiz yazıtta adı geçen *Κασιανοί* (Kasianoı) kentinin Moesia’dan gelen Kasianoı halkından geldiği düşünülmektedir (Öztürk ve Öztürk, 2018: s. 256).

3.3.2.4. Sosyokültürel İsimlendirmeler

Bithynia takviminde, ana tanrıça kültürünün getirdiği bolluk, bereket ve koruyuculuk tanrısı olan Bendis’in ismi, yılın en önemli ayı olarak görülen doğanın canlandığı, ürünlerin toplanmaya başlandığı bahar ayına “*Βενδίδειος* (*Bendideios*)” verilmiştir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 55; Boyana, 2015: s. 158).

⁹ (Çalık Ross, 2007: s. 17).

¹⁰ (Çalık Ross, 2007: s. 16-17).

3.4. ARKEOLOJİK BULUNTULAR

3.4.1. Mimari

3.4.1.1. Tümülüs

Güneş kültü, güney ufkuna bakan astronomik-astrolojik düzene sahip dolmenler ile birlikte kaya oyma kült alanı düzenlemesine sahip tümülüslerde karşımıza çıkmaktadır (Beksaç, 2011: s. 8).

Kocaeli-Körfez ilçesinde bulunan Kutluca köyünün girişinde köy mezarlığının olduğu alanda 1968’de Arif Müfid Mansel tarafından kazısı yapılan, güneybatı eksenli, 9.75 m uzunluğunda ince dromos, 4.50 m çapında kubbeli yuvarlak mezar odasına sahip olan “Kutluca Tümülüsü” (Şekil 12-15), Trakya’da özellikle Kırklareli’ndeki mezar-tümülüs altı sahte kubbeli mezarlara benzerliği ile MÖ 4.yüzyıla tarihlendirilmektedir (Mansel, 1968: s. 105-106; Bora, 2015: s. 138).

Bölgede yapılan kazı, araştırma ve tümülüs çalışmalarında (Harita 9), MÖ 4-2 yy. ile MS 1-2.yy. arasına tarihlenen Kocaeli Kanlıbağ Tümülüsü, Üçtepelere I (Aytepe) Tümülüsü, Üçtepelere II, Üçtepelere (Büyük Tümülüs) VII, Gölcük-Hisareyn Tümülüsü, Kefken Yayla Pınar Tümülüsü; Adapazarı Tersiyeye Tümülüsü ile Akyazı Tümülüsü I; Zonguldak-Çeştepe Tümülüsü, İskenderli Tümülüsü; Bursa-Görükle Tümülüsü, Osmangazi Tümülüsü, Dörttepelere II Tümülüsü’nün mimari olarak Thrak izleri taşıdığı belirtilmektedir (Güney, 2014: s. 410; Bora, 2015: s. 144-295).

İstanbul-Çekmeköy ilçesi Ömerli köyünde tespit edilen çok sayıda tümülüs grubunun (Şekil 16) içinde çeşitli tümülüsler olmakla birlikte Trakya’da görülen tümülüslere benzerlik gösteren tümülüslerin güney ve güneybatı yamaçlarda yer aldığı ve güney-güneybatı eksenli oldukları tespit edilmiştir (Fıratlı, 1958: s. 66-67; Bora, 2015: s. 125-126).

Bithynia Bölgesi’nin önemli bir kenti olan Nikaia’da (Bursa, İznik-Elbeyli Köyü) üzeri ahşap hatıllar ile kapatıldığı anlaşılan kısa dromoslu birden çok mezar odalı tümülüs (Şekil 17) tespit edilmiştir (Şahin ve Berns, 2013: s. 50).

Sakarya-Serdivan ilçesi Kırcaali köyündeki tespit edilen tümülüslerin Thrak izleri taşıdığı belirtilmiştir (Ertuğrul, 2015: s. 88).

Bilecik, Kızıldamar-Kızıldamar Tümülüsü ve etrafında yapılan çalışmalarda tümülüsün üzerinde ve çevresinde yoğun çay taşlarının olmasından taşla kaplı olduğu izlenimi edinilmiş, bu gelenek Trakya'da görülen tümülüsün üzerini taşlar ile kapatma geleneğine benzemesi açısından önemlidir (Efe vd 2014: s. 498).

Bilecik, İlyasbey köyünde Thrak kültürüne ait ana kayaya kuzey-güney doğrultulu oyulmuş dromoslu mezar odası tespit edilmiştir (Efe vd 2015: s. 142-143).

3.4.1.2. Mağara ve Kaya Oyma Anıtları

Kocaeli-Körfez ilçesi İlimtepe-Belen mevkiinde Kybele Kült Alanı (Şekil 18) olduğu düşünülen geniş bir açık kült alanı ve bu alana yakın dere kenarında güneye bakan törenlerde kullanıldığı, Thrak-Balkanlar ve Güneş kültü ile ilişkili olduğu düşünülen merdivenli kaya, güneş diski ve kaya oyma (oyuklarına) rastlanmıştır (Beksaç ve Nurengin Beksaç, 2016: s. 37; Karahan, 2018: s. 53-54).

Kocaeli İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırmaları sonucunda Kocaeli-Dilovası, Tepecik Mahallesi Bakırlı Mevkii ve Gebze-Yağcılar Mahallesi'nde yine bu şekilde kaya oyma sunu çukur ve kanalları ile birlikte güneş diski olarak adlandırılan oyukların olduğu alanlar tespit edilmiştir (Şekil 19).

Kocaeli-Gebze ilçesi Elbizli köyü yakınlarındaki kesme taşlardan oluşturulmuş platform (Şekil 20-Şekil 21) ve yakınında bulunan nekropol alanı ile birlikte; Dionysos (Sabazios)/Kybele ile kült alanlarında görülen benzer oyma kült çukur ve oyuklarının tespit edilmiştir. Thrakların Güneş Kültü'ne benzerlik gösteren güney-güneybatı eksenli bir düzenleme söz konusudur. Taş bloklardan oluşturulan platform/duvarın, kale ya da sur duvarı olduğu düşünülse de; bölgedeki diğer bilinen kale duvarı ya da yerleşim surlarına bakacak olursak sur/kale duvarı olma ihtimali düşüktür. Alanın nekropol alanı, kaya oyma anıtlarının ve sunu çukurlarına yakın bir alanda olması; bölgeye yakın bir yerleşimin olmaması yukarıdaki ihtimali kuvvetlendirmektedir. Diğer kale/surlara bakınca denize ve antik yola yakın bir konumda olmalarına karşın bu platform denize oldukça uzak bir konumdadır. Ana

yol olarak değerlendirilen antik yollara uzaklığına da bakacak olursak kült/sunu veya kutsal alan için kullanıldığı şimdilik akla daha uygun görünmektedir.

Kocaeli-Kartepe ilçesi Avluburun mevkiindeki tümülüslerin konumları hem astronomik hem de diğer bölgelerde görülen genelde tepelerin güney/güneş batan yamaçlarına konumlandırıldıkları görülmekte; bunun da yine güneş kültü ile ilgili bir seçim olduğunu göstermektedir.

Yine daha önceleri başta Thrakia bölgesi (Şekil 24) ve Phrygia’da gördüğümüz Merdivenli Kaya Anıtları, Bursa-İznik ilçesi Elbeyli (Şekil 23) ve Bilecik-Vezirhan’da (Şekil 22) da tespit edilmiştir (Beksaç ve Nurengin Beksaç, 2016: s. 36-38; Aydingün, 2016: s. 384; Karahan, 2018: s. 51).

Bu tür Thraklara özgü güneş kültü ile ilgili basamaklı altar, kaya oyma anıtları ve platformdan oluşan kült alanlarının varlığının MÖ 4.yy. ile MS 2.yy. arasında olduğu görülmektedir (Markov, 2015: s. 388).

3.4.2. Vazo Ressamcılığı

Kocaeli ve çevresinde, şimdilik Grek Vazo Sanatı’na ait herhangi bir vazoda Thrak kökenli bir betimlemeye rastlanılmamıştır.

3.4.3. Heykeltıraşlık Eserleri

İznik-Değirmenkaya’da bir anıt ve çevresindeki kayalara kabartma şeklinde oyulmuş, üç grup halinde, betimlemelerin arasında at üzerinde Thrak atlı tanrı kültü ile ilişkilendirilen aşınmış bir figüre rastlanmıştır (Şahin, 2015: s. 289).

Heros (Thrak Atlısı) kültüne dair Kadıköy’de ele geçen 6 yazıtta üzerlerinde *Heros Arkhagetos* (şehri kuran, kral) epitheti (Şekil 25) görülmekte ve bu Arkhagetos epitheti sadece Heros kültüründe kullanılmıştır (Sarıkaya, 2009: s. 94).

3.4.4. Metal Eser ve Malzemeler

Sikke bastıran ilk Bithynia kralı I.Nikomedes (MÖ 279-255), sikkenin ön yüzünden kendi portresi bulunurken, arka yüzünde mızrak ve kalkan ile betimlenmiş Thrak tanrıçası Bendis (Şekil 26) bulunmaktadır (Tekin, 2007: s. 147; Dönmez Öztürk, 2007: s. 55-56).

3.4.5. Tanrı/Tanrıça İsimleri ve Kültleri

Kocaeli ve çevresi, Bithynia bölgesinde yapılan epigrafik araştırmalar ile bölgede Thrak halklarına ait yerel tanrı isimleri ve kültleri görölmektedir. Bu tanrı ve tanrıça isimlerine bakacak olursak;

Daha önce yukarıda bahsedilen I.Nikomedes sikkelerinden bilinen Thrak tanrılarından *Bendis* görölmektedir (Dönmez Öztürk, 2007: s. 55-56).

Bursa Müzesi'ndeki Roma imparatorluk dönemine tarihlenen yazıtlardan Κερσοϋ (tarla/arazi/ürün) anlamında Thrak kökenli *Zeus Kersoullos* epithesine rastlanmıştır (Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019: s. 242).

Phrygia Epiktetos'unda ele geçen epigrafik buluntular üzerinde; Thrak-Bithynia kökenli "*Zeus Sarnendenos*" ve "*Zeus Okkonenos*" ve Thrak kökenli halkların yaşadığı bilinen Phrygia'nın Fırtına Tanrısı - *Zeus Bronton*'un da ismine rastlanmaktadır (Şahin, 1986: s. 267).

Ayrıca tanrı Sabazios özellikle Trakya ve Phrygia'da tapınım görmektedir (Koçel Erdem, 2014: s. 443).

Hosios kai Dikaios (Kutsal ve Adil Tanrı) Kültü, genel olarak Anadolu'da Kuzeybatı Phrygia, Mysia, Lydia, Bithynia, Thrakia, Bulgaristan, Yunanistan ve Makedonia bölgelerinde adak stellerinde ve genelde kırsal kesimlerde tespit edilmiştir. MS 1.yüzyılda görölmeye başlayan ve MS 2-3 yüzyılda ise daha yoğun görölen bir kültür (Akyürek Şahin, 2004: s. 2-5). Thrak halklarının yaşadığı bilinen bölgelerde karşımıza çıkması; Thrak halkları ile özdeşleşmiş Atlı Tanrı kültürü ile atın sağa doğru yönelmesi, üstündeki kişinin yüzünün profilden verilmesi gibi benzerlik göstermesi, aynı zamanda Bendis, Zeus Bronton ve Zeus Olbios gibi tanrı betimlemelerin olması, Thrak kültürünün etkisini göstermektedir (Şekil 27).

SONUÇ

İstanbul Boğazı ile Çanakkale Boğazı'nın çevresindeki alanların konumları nedeniyle farklı dönemlerde göç hareketlerinin izlerini taşıdığı bilinen bir gerçektir.

Balkanlar'dan gelen halkların Anadolu'ya girişlerinin, İstanbul ve Çanakkale olmak üzere iki ana rota üzerinden olduğu bilinmektedir. Kocaeli Yarımadası ve Bursa-Bandırma hattı arasında ise 2-3 yöne ayrılan göç rotaları görülmektedir (Harita 10).

I. Rota: Kocaeli Yarımadası'nın kuzeyi ve Karadeniz sahil şeridini takip ederek Kocaeli-Sakarya-Düzce-Zonguldak'a kadar ilerleyen rotadır.

II. Rota: Kocaeli Yarımadası'nın Marmara sahil şeridini takip ederek Kocaeli-Sapanca gölü, Sakarya-Bilecik-Eskişehir rotasıdır.

III. Rota: Kocaeli Yarımadası'nın Marmara sahil şeridi takip edilerek, İzmit Körfezi'nin en dar yeri olan Diliskelesi-Hersek hattından İznik Gölü, İnegöl ve Bilecik yönünü izleyen rotadır.

Thrak kökenli halkların gerçek anlamda göç dalgası halinde Anadolu'ya geçişini ispatlayan en erken tarihli (GTC-EDÇ geçişi) veri, Buckelkeramik buluntusu olup, Troia VIIb (MÖ 1180-1000) tabakasında ele geçmiştir. Bölgede ve Anadolu'da artan Balkan-Thrak kökenli halklar; dini objeler, tümülüs, seramik ve heykeltraşlık eserleriyle özellikle Bithynia, Phrygia ve Mysia gibi bölgelerde tespit edilen kültür varlıkları ile kendilerini net bir biçimde göstermişlerdir.

Thrak kökenli Bithynia Krallığı kültürü, Phrygia, Mysia ve belki Lydia uygarlıklarına kıyasla, Anadolu'da kendini siyasal ve kültürel olarak daha sonra göstermişlerdir. Bunun sebepleri ise;

- Bölgenin sürekli göç hareketlerine maruz kalması ve göç rotası üzerinde olması nedeniyle istikrarsız ve düzensiz bir sosyal yaşama sahip olması,
- Bu düzensiz ortamdan sonra; topluluklar ve yerleşimler arasında toprak-üretim-hammadde kaynaklı sorunlar sebebiyle siyasi bir birliğin kurulmasınının zaman alması,

- Bithynia Krallığı'nın, MÖ 900'lerde kendini ciddi şekilde göstermeye başlayan Phrygia Uygarlığı'ndan yaklaşık 400-500 sene sonra ortaya çıkması, olarak sıralanabilir.

Kocaeli ve çevresindeki Thrak izleri incelendiğinde ise şu sonuçlara varılmıştır:

- Bölgeyle ilgili antik metinlerde sıkça ön plana çıkan Thrak kral ve yönetici isimlerinin de *Doidales/os*, *Boetiras*, *Bias/Bas*, *Zipoites*, *Ziaelas/Zielas*, *I. Prusias* ve *II. Prusias* olduğu görülür. İstisna olarak *Zipoites*'in, Grek kültürünün etkisiyle oğluna Grek kökenli *Nikomedes* (MÖ 279-255/250) ismini verdiği, dolayısıyla Thraklardan farklı bir isim kullandığı görülmüştür. Kraliçe isimleri ise az sayıda karşımıza çıkmaktadır. Kralların, Thrak kökenli eş seçmeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

- Epigrafik metinlerde ve yazıtlı buluntularda yönetici sınıfta Thrak isimleri görülmeye devam etmiştir. Yine de Thrak kökenli kişilerde de Grek ve Roma etkisi hissedilmektedir. Bölgedeki etnik yapının, göçlerin ve Grek kültürünün etkisi altında kaldığı görülmektedir. Kocaeli ve çevresinde tespit edilen yazıtlarda Thrak kökenli “66 erkek ve 18 kadın” ismine rastlanmıştır (Tablo 8).

- Bölgede az sayıda görülen Thrak yerleşim isimleri ise şunlardır: *Dakibyza*, *Lybza*, *Dradiza*, *Dia/Diapolis*, *Thynia*, *Bithynion*, *Datamane*, *Kasianoi*.

- Son yıllarda Thrak dili ve onomastiği üzerine çalışmaların arttığı görülmektedir. Fakat isimlerin anlamı üzerine az sayıda çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların artması ile bölgede daha fazla Thrak yer ve kişi isimlerinin artacağı öngörülmektedir.

- Thrak pantheonunda, Bendis –doğanın canlanması ile ilgili takvim ayına verdikleri *Bendideios* isminde- ve I. Nikomedes sikkelerinde karşımıza çıkmaktadır. Yine Grek kökenli tanrıların *Sabazios* ve *Kersoullos* gibi yerel-Thrak epithonlarına rastlanmaktadır.

- Bölgede tespit edilen tümülüs/tümülüs grubu (138 adet) içinde tahrip edilmiş ve kazısı yapılmamış çok sayıda tümülüs olmasına rağmen; Thrak izi taşıyan tümülüs yüzdesinin %15 (21 adet) (Tablo 7) olduğu görülmektedir. Bu da

tümülüsler ile ilgili yapılacak araştırmalar ve kazı çalışmalarında Thrak izlerine rastlanma ihtimalinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

- Thrak kültürü, Thrak-Phryg etkili yerel Kybele, Dionysos ve Orpheos (Güneş) kültü ile açık hava tapınım alanlarında kendini göstermektedir. Bölgede, Güneş diskleri ve güney-güneybatı doğrultulu kült/kutsal tapınım alanları, M 4.-MS 3/4.yy. arasına tarihlendirilmektedir. Bu kültler, Geç Antik Dönem'e ait kültürlerin etkisiyle azalmıştır. Son yıllarda yapılan araştırmalar ile birlikte Thrak kökenli kült alanlarının bölge için yeni bir konu/olgu olarak karşımıza çıktığı ve bölgenin bu konuda çok sayıda kültür varlığı içerdiği tespit edilmiştir.

- Thraklara ait seramik verilerine ise, Dilovası-Adatepe ve İnönü Mağarası *Barbar seramiği-Buckelkeramik* buluntuları ile Kocaeli Arkeoloji Müzesi'ndeki Coslogeni kültürüne ait bir maşrapa dışında henüz çok fazla rastlanmamıştır. Bunun sebeplerinden biri olarak; antik dönem ve günümüzdeki hızlı kentleşmenin getirdiği tahribat sayılabilir. Diğer bir neden ise, yaşamlarının genelde; tarım ve hayvancılığa dayanması, savaşçı bir kavim olarak konargöçer hayatı tercih etmeleri olmalıdır. Bu yüzden, başta Kocaeli olmak üzere İstanbül, Sakarya, Yalova, Bursa ve Bilecik illerinde yapılacak yüzey araştırmaları ve kazılar Thrak izlerinin bulunabilmesi için önem arz etmektedir.

- Kocaeli ve çevresinde Thrak kültür varlıklarının tespit edildiği alanlar çoğunlukla antik yol ve g rotaları üzerinde konumlanmışlardır. Kocaeli'nin kuzey kesimi, özellikle Körfez-Kandıra-Dilovası arasında kalan bölge Thrak kült alanları ve Thrak isimlerinin geçtiği epigrafik malzeme ile dikkat çekmektedir. Ayrıca Thrak izleri Sakarya'nın kuzey kesimi, İstanbül-Anadolu yakası, Sapanca-Bilecik-Eskişehir ile Gemlik-İznik-Bilecik hattı çevresinde daha fazla grlmektedir. Gelecekte Kocaeli ve çevresini kapsayan alanlarda yapılacak bilimsel çalışmaların bölgenin tarihi, tarihi coğrafyası ve Thrakoloji araştırmaları için önemli veriler sunacağı bir gerçektir.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Ammianus Marcellinus (1935). *Rerum Gestarum*. Volume I-III. [Elektronik Sürüm]. (Çev. John C. Rolfe). Cambridge. Cambridge, Mass., Harvard University Press; London, William Heinemann, Ltd. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=urn:cts:latinLit:stoa0023.stoa001.perseus-eng1:22.8> / 05.05.2021

Herodot (2021). *Tarih* (Çev. M. Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Homeros (2015). *Odyssea* (Çev. İ. H. Akdoğan). Ankara: Altınpost Yayıncılık.

Ksenophon (2015). *Anabasis: On Binlerin Dönüşü* (Çev. O. Yarlığaş). İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Plutarch (1874). “*Quaestiones Graecae*” [Elektronik Sürüm]. Şu kitapta: Ed. W. W. Goodwin/Çev: I. Chauncy. *Plutarch's Morals*. Boston: Little, Brown & Co.. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=urn:cts:greekLit:tlg0007.tlg084b.perseus-eng2:49> / 05.05.2021.

Plutarch (1916). “*Alcibiades*” [Elektronik Sürüm]. Şu kitapta: Çev. B. Perrin. *Plutarch's Lives*. London, Cambridge: Harvard University Press, W. Heinemann.

Strabo (1928). *Geography, Books 10-12* [Elektronik Sürüm]. (Çev. H. L. Jones). Loeb Classical Library 211. Volume V. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0198> / 05.05.2021.

Xsenophon (1918). *Hellenica. Books 1-4*. [Elektronik Sürüm]. (Çev/Ed. Carleton L. Brownson). Loeb Classical Library 88. Volume I. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0206> / 06.05.2021.

Modern Kaynaklar

Kitaplar

Aslan, Carolyn Chabot (2019). “*Troy and the Northeastern Aegean*.” Şu kitapta: Ed. I. S. Lemos, ve A. Kotsonas, *A Companion to the Archaeology of Early Greece and the Mediterranean*. Medford: Wiley-Blackwell, 939-959.

Aytaçlar, Özlem Pınar (2010). “*An Onomastic Survey of the Indigenous Population of North-Western Asia Minor*.” Şu kitapta: Ed. R. W. Catling, F. Marchand, M. Sasanow. *Onomatologos: Studies in Greek Personal Names presented to Elaine Matthews*. Exeter: Oxbow Books, 506-524.

Corsten, Thomas (2006). The role and status of the indigenous population in Bithynia. Şu kitapta: Ed. T. Bekker-Nielsen Rome and the Black Sea Region. Domination, Romanisation, Resistance. Aarhus: 85-93.

Çalık Ross, Ayşe (2007). Ancient İzmit/Nicomedia. İstanbul: Delta Yayınları.

Dana, Dan (2019). Onomastic Interactions: Greek and Thracian Names. Şu kitapta: Ed. R. Parker. Changing Names: Tradition and Innovation in Ancient Greek Onomastics. Oxford: British Academy University Press Scholarship, 167-194.

Erhat, Azra (1996). Mitoloji Sözlüğü. Ankara: Remzi Kitabevi.

Erzen, Afif (1994). İlkçağ Tarihinde Trakya. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Mansel, Arif Müfid (1938). Trakya'nın Kültür ve Tarihi. İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları.

Shingley, Graham (2019). Pseudo-Skylax's Periplus: The Circumnavigation of the Inhabited World: Text, Translation and Commentary. Liverpool: Liverpool University Press.

Tekin, Oğuz (2007). Eski Anadolu ve Trakya - Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu'nun İkiye Ayrılmasına Kadar (MÖ 12. - MS 4. Yüzyıllar Arası). İstanbul: İletişim Yayınları.

Woodhouse, Sidney Chawner (1910). English-Greek dictionary: A vocabulary of the Attic Language. Oxford, London: George Routledge & Sons, Limited.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Akman, Murat (2016). "Türkiye Trakyası Megalitik Anıtları". Arkeoloji ve Sanat Dergisi, (152), 71-74.

Akyürek Şahin, Nalan Eda (2004). "Anadolu'da Hosios Kai Dikaios Kültü (Kutsal ve Adil Tanrı)". Arkeoloji ve Sanat Dergisi, (118), 1-18.

Akyürek Şahin, Nalan Eda ve Hüseyin Uzunoğlu (2019). "New Inscriptions from the Museum of Bursa". GEPHYRA, (17), 239-285.

Arsebük, Güven (1998). "Yarımburgaz Mağarası - Pleistosen Arkeolojisi ile İlgili Son Çalışmalara 1997 Gözüyle Özet Bir Bakış". TÜBA-AR: Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, (I), 9-25.

Aybek, Serdar (2007). "Trakyalı Süvari". Aktüel Arkeoloji, (3), 77-79.

Aydınğün, Haldun Rasih (2019). Orta Tunç Çağı'nda Ege Karadeniz Arasındaki Ticarete Bathonea: Bir Aktarma Limanı Modeli. Doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Aydınğün, Şengül ve Haldun Aydınğün (2013). "İstanbul Boğazı' Üzerinden Trak/Frig Kavimlerinin Anadolu'ya Geçişine Ait İlk Bulgular". Arkeoloji ve Sanat Dergisi, (142), 65-78.

- Aydingün, Şengül, Haldun Aydingün, Oktay Özdemir (2015). "'Αθηνα" Athyra'ya Dair Arkeolojik Bulgular Büyükçekmece Araştırmaları". Arkeoloji ve Sanat Dergisi, (150), 1-12.
- Aydingün, Şengül (2016). "İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları 2007-2015 Yılları Arası Sonuçları". XXXIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(34), 369-390.
- Aydingün, Şengül, Haldun Aydingün (2020). "İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası'nın Tarihöncesi (Paleolitik, Erken Tunç Çağları)". Amisos, 5(8), 7-30.
- Aydingün, Şengül (2021). "İstanbul Trakya'sında Yürütülen Arkeolojik Yüzey Araştırmaları". Türkiye Yüzey Araştırmaları Webinarları I-II-III. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları: 22-25.
- Başaran, Sait (2007). "Enez (Ainos) 2006 Yılı Kazısı ve Onarım - Koruma Çalışmaları". XXIX. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3(29), 185-210.
- Beksaç, Engin (2007). "Doğu Trakya'da Traklar". Aktüel Arkeoloji, (3), 25-41.
- Beksaç, Engin (2010). "Kuzey Batı Anadolu ve Trakya'da Erken Kültistik (Kaya Oyma ve Megalit) Anıtlar ve Kült Alanları Projesi 2009 Yılı Edirne ve Kırklareli Yüzey Araştırması". XXVIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2(28), 131-142.
- Beksaç, Engin (2011). "Kuzeybatı Anadolu ve Trakya'da Erken Kültistik Kaya (Kaya Oyma ve Megalit) Anıtları ve Kült Alanları Projesi Edirne Kırklareli Yüzey Araştırması 2010 Çalışmaları". XXIX. Araştırma Sonuçları Toplantısı, (29), 1-12.
- Beksaç, Engin ve Şule Nurengin Beksaç (2016). "Bithynia'dan Yansıyan Saklı İzler: Kocaeli ve Çevresinde Bulunan Birkaç Kült Anıtı". Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 35-41.
- Bengisun, Onur (2010). Antik Edebi Kaynaklarda Bithynia (İ.Ö. 333-İ.S. 284).Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bora, Ali (2015). Bithynia Bölgesi Tümülüsleri. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bora, Ali (2018). "Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bithynia Krallığı'nın Sınırları ve Gelişimi". III. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 128-148.
- Boyana, Hülya (2015). "Bithynia Bölgesinin Tarihi ve Kullandıkları Takvim". Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu I. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 153-164.
- Çibuk, Kemal (2017). "Doğu Marmara'da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri". Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarih Sempozyumu-

III. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 165-192.

Çokaman, Elif ve Şahan Kırçın (2016). “Edirne Lalapaşa Demirköy Tümülüsü Kazısı”. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (152), 147-152.

Dönmez Öztürk, Filiz (2007). “Trak Tanrıları ve Kültleri”. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (125), 51-66.

Droysen, Gustav ve Richard Andree (1886). *Allgemeiner historischer Handatlas in sechshundneunzig Karten: mit erläuterndem Text*. Leipzig: Velhagen & Klasing.

Efe, Turan, Murat Türkteki, Deniz Sarı, Erkan Fidan (2014). “Bilecik İli 2013 Yılı Yüzey Araştırması”. XXXII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(32), 495-504.

Efe, Turan, Murat Türkteki, Deniz Sarı, Erkan Fidan (2015). “Bilecik İli 2014 Yılı Yüzey Araştırmaları”. XXXIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(33), 137-146.

Ekmen, Hamza, Ahmet Mercan, Fadile Gülden Ekmen, Ali Güney (2018). “İnönü Mağarası 2017 Yılı Kazıları”. XXXX. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2(40), 271-292.

Ertuğrul, Özkan (2015). “Roma ve Bizans Devrinde İzmit ve Çevresinde İki Merkez: Serdivan ve Yazlıkköy”. I. Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 81-103.

Fıratlı, Nezh (1958). “Üsküdar-Şile Yolunda Ömerli Tümüsleri”. *Türkiye Arkeoloji Dergisi*, II(VIII), 66-73.

Glew, Dennis (2005). “Nicomedes' Name”. *Epigraphica Anatolica*, (38), 131-139.

Güçlü, Deniz (2007). *Antik Bithynia Bölgesinin Tarihsel İçerikli Yazıtlar Katalogu ve Tarihçesi*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Güldoğan, Emre, Şengül Aydıngün, Volker Heyd (2010). “2009 Yılı İstanbul Tarihöncesi Çağlar Yüzey Araştırması”. XXVIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(28), 355-363.

Güney, Hale (2014). “Hellenistik Dönem Öncesi Bithynia'da Hellen Kolonileri ve Bithynialılar Arasındaki İlişkiler”. *Belleten*, 78(282), 407-434.

Karahan, Günay (2018). *Bithynia Bölgesi'nde Kybele Kültü*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Koçel Erdem, Zeynep (2014). “Tekirdağ Merkez ve Şarköy İlçeleri İle Çanakkale Gelibolu Yarımadası (Trakya Khersonesos'u) Yüzey Araştırması 2013 Yılı Çalışmaları”. XXXII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(32), 437-460.

Mansel, Arif Müfid (1968). “1968 Kutluca Kazısına Dair Önrapor”. *Türkiye Arkeoloji Dergisi*, 1(17), 105-110.

- Markov, Vassil (2015). "Megalithic and Rock Cut Sanctuaries of Anatolia and of the Balkans: Comparative Analysis". Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 387-290.
- Ökse, Ayşe Tuba, Ayşe Çalık Ross, Ayşin Konak (2019). "Kocaeli Yarımadası Tunç ve Demir Çağlarına Ait Arkeolojik Bulgular: Yüzey Araştırmaları ve Kocaeli Müzesinde Korunan Eserler". Arkeoloji ve Sanat Dergisi, (162), 17-40.
- Özdoğan, Mehmet (1982) "Trakya ve Doğu Marmara Araştırmaları 1981 Yılı Çalışmaları". IV. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1(4), 137-142.
- Özdoğan, Mehmet (1984). "1983 Yılı Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları". II. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(2), 221-232.
- Özdoğan, Mehmet (1985a). "1984 Yılı Trakya ve Doğu Marmara Araştırmaları". (T. K. Bakanlığı, Dü.). III. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(3), 409-420.
- Özdoğan, Mehmet (1985b). "Marmara Bölgesinde Kültür Tarihi İle İlgili Bazı Sorunlar ve Bunların Çözümüne Jeomorfolojik Araştırmaların Katkısı". I.Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 1(1), 139-166.
- Özdoğan, Mehmet (1996). "Tarihöncesi Dönemde Trakya". Anadolu Araştırmaları, (14), 329-360.
- Özdoğan, Mehmet ve Eylem Özdoğan (2007). "Tarih Öncesi Dönemde Trakya". Aktüel Arkeoloji, (3), 12-24.
- Öztürk, Bülent ve İhsan Fahri Sönmez (2011). "New Inscriptions from the Karadeniz Ereğli Museum II". Arkeoloji ve Sanat Dergisi, (137), 155-166.
- Öztürk, Hüseyin Sami ve Ceren Pilevneli (2013). "Nikaia Egemenlik Alanı (Bithynia) 2012 Yılı Epigrafik Yüzey Araştırmasına İlişkin Genel Sonuçlar". XXXI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2(31), 324-330.
- Öztürk, Hüseyin Sami ve Ezgi Demirhan Öztürk (2018). "Nikaia (Bithynia) Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması Çalışmaları – 2007". XXXVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2(36). 255-262.
- Perk, Haluk (2018). "Traklar ve Atları". Z Dergisi, (3), 102-103.
- Polat, Gamze (2013). Thrakia'da Ana Tanrıça Kültü. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Porozhanov, Kalin (2017). "Bebrykes at The Sea of Marmara in Apollonios Rhodios". Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarih Sempozyumu-III. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No. 38: 149-152.
- Reichel, Ingrid Martina Hermine (2019). Le métro, un non-lieu de mémoire collectif à l'exemple du roman "Nation par Barbès" de Cécile Wajsbrot. Masterarbeit, Universität Wien Fakultät für Philosophie und Bildungswissenschaft, Wien.

- Sarıkaya, Bahar (2009). Epigrafik Buluntular Işığında Trakya'da Kültler. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Sayar, Mustafa Hamdi (1997). “Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 1996”. VX. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(15). 323-330.
- Sayar, Mustafa Hamdi (1998). “Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 1997”. XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1(16). 423-431.
- Sayar, Mustafa Hamdi (2002). “Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihî Coğrafya Araştırmaları 2001”. XX. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2(20). 51-58.
- Serafimov, Pavel (2007). “Etymological Analysis of Thracian Toponyms and Hydronyms”. Proceedings of the Fifth International Topical Conference, Origin of Europeans, Jutro, Ljubljana. Ljubljana: Založništvo Jutro: 134-154.
- Slavova, Mirena (2007). “Transliteration of Thracian Names Through the Resources of the Greek Alphabet : <I> Digraphs in the Thracian Names.”. Thrace in the Graeco-roman world: Proceedings of the 10th International Congress of Thracology (Komotini, Alexandrupolis, 18–23 October 2005), Athens: National Hellenic Research Foundation: 553-556.
- Şahin, Mustafa, Christof Berns (2013). “Bursa İli Yüzey Araştırması - 2012 İznik”. XXXI. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1 (31), 49-60.
- Şahin, Mustafa (2015). “Bursa İli Yüzey Araştırması - 2014 İznik”. XXXIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1 (33), 287-300.
- Şahin, Sencer (1986). “Phrygia Epiktetos”. IV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1 (4), 265-268.
- Tatar, Ayşe ve Naile Sağlam (2007). “Antik Çağ Trakyasında Mistik Bir Din – Orfeizm”. Aktüel Arkeoloji, (3), 44-48.
- Uzunoğlu, Hüseyin ve Erkan Taşdelen (2014). “Some New Inscriptions from the Museum of Bursa”. GEPHYRA, (11), 37-49.

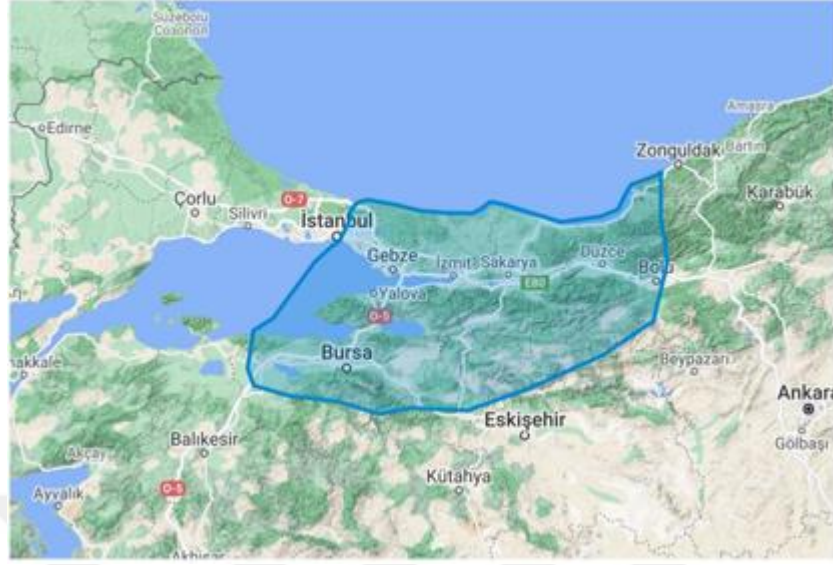
Elektronik Kaynaklar

- Duridanov, Ivan (1976). The Language of the Thracians. <https://groznicat.tripod.com/thrac/index.html> /10.07.2021
- Georgieva, Rumjana, Tosho Spiridonov, Maria Rejo (1999). Ethnology of the Thracians.<http://www.kroraina.com/>: https://www.kroraina.com/thracia/ethno/thrac_ethnol.html/07. 01. 2021.
- Megistias (2012). Map of the Tribes in Thrace. World History Encyclopedia <https://www.worldhistory.org/image/332/map-of-the-tribes-in-thrace/26.04.2021>.
- Wikipedi (2021). Paleo-Balkan languages. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/Paleo->

Balkan_languages_in_Eastern_Europe_between_5th_and_1st_century_BC.png
/23.02.2021.



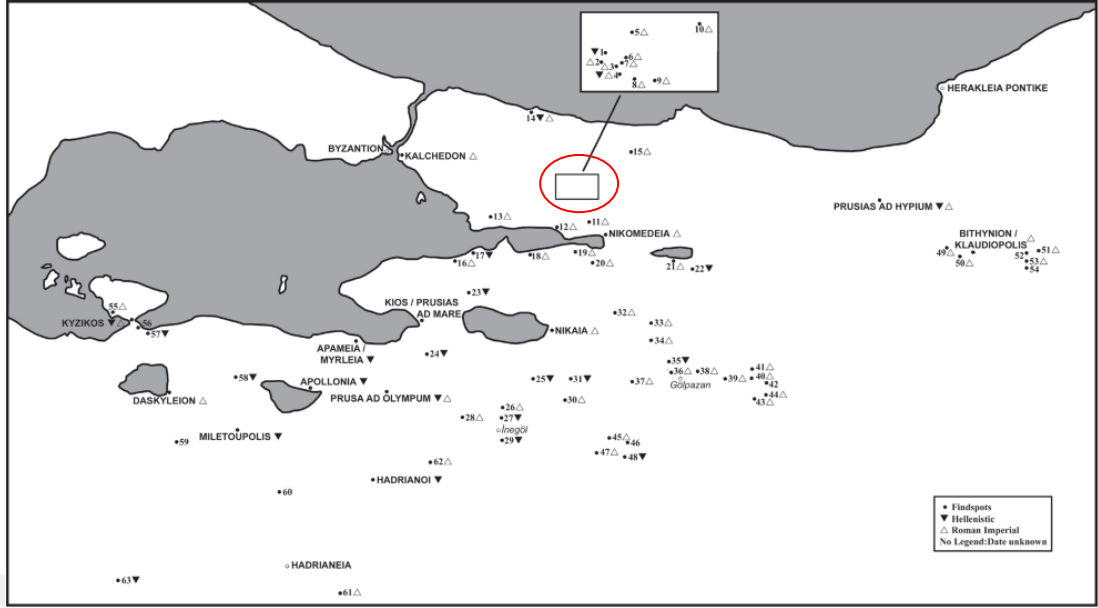
EKLER



Harita 1: Kocaeli ve Çevresi (Çalışma Alanı)



Harita 2: Thrak Halkları ve Yayılım Alanları (Reichel, 2019: s. 102)



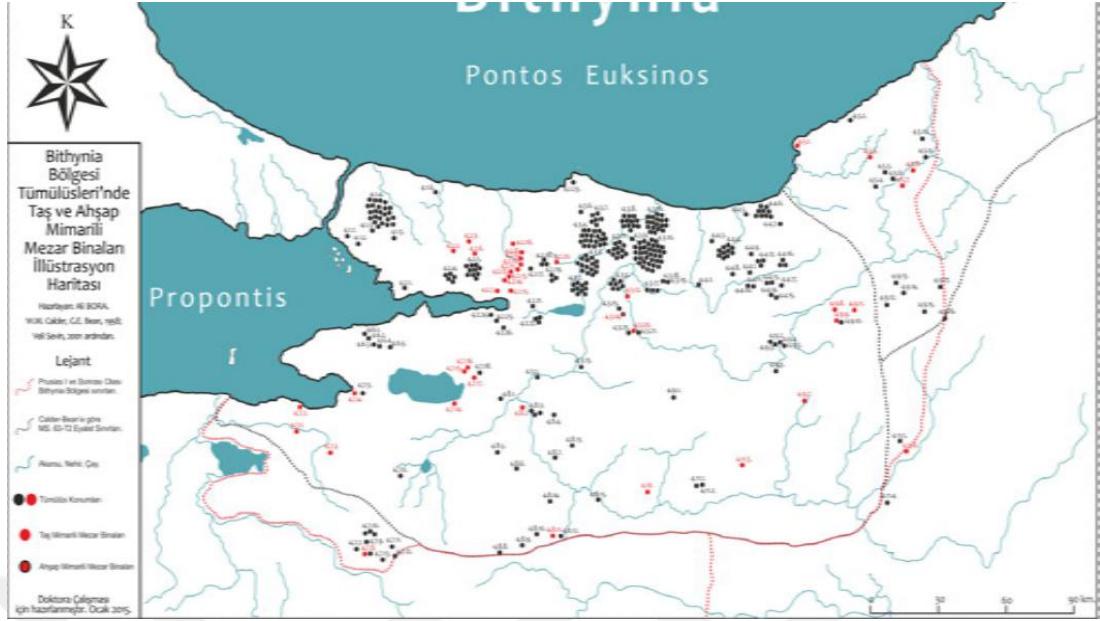
MAP 1. THRACIAN NAMES

1. Kutluca	9. Deli Mahmutlar	17. Çiftlikköy	25. Yenişehir	33. Bozören	41. Narzanlar	49. Civril	57. Bandırma
2. Kıyırılı	10. Hocaköy	18. Karamürsel	26. Çavuşköy	34. Hisarlık	42. Kayabaşı	50. Paşaköy	58. Karacabey
3. Sevindikli	11. Akpınar	19. İhsaniye	27. Hamzabey	35. Söğütçük	43. Nasuhlar	51. Koroğlu Devrend	59. Söveköy
4. Karamatlı	12. Körfez (Yarımcı)	20. Bahçecik	28. Dedyöne	36. Hamidiye-Bolatlı	44. Yukarı Kınık	52. Yenigüney	60. Alpagut
5. Cumaköy	13. Gebze	21. Sapanca	29. Deydinler	37. Hüyükköy	45. Başköy	53. Baltalı	61. Demirciler
6. İshakçılar	14. Site	22. Adıyve Köy	30. Gökçeşu	38. Tongurlar	46. Akçaşehir	54. Boduroğluhan	62. Baraklı-Asartepe

Harita 7 : Thrak İsimleri ve Buluntu Yerleri (Aytaçlar, 2010: s. 515).



Harita 8: Marmara ve Trakya Yerleşimleri (Georgieva vd 1999)

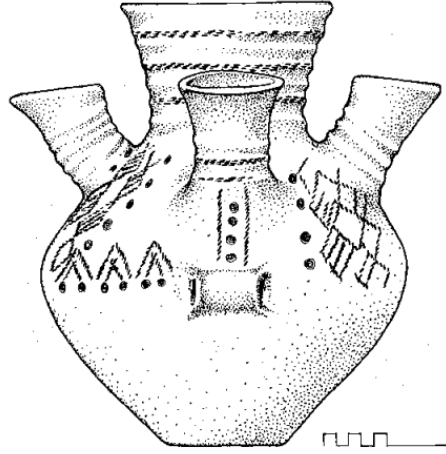


Harita 9: Bithynia Bölgesi Tümülsü Dağılımı (Bora, 2015: s. 683)



Harita 10: Thrak Halkları Göç Rotaları (Bora, 2015: s. 147)

*Bora, 2015 yayınındaki harita kullanılarak oluşturulmuştur.



Şekil 1: Kırklareli - Taşlıcabayır Emzikli Kap (Özdoğan, 1984).



Şekil 2: Heros ve Thrak Atlısı (Perk, 2018: s. 102-103)



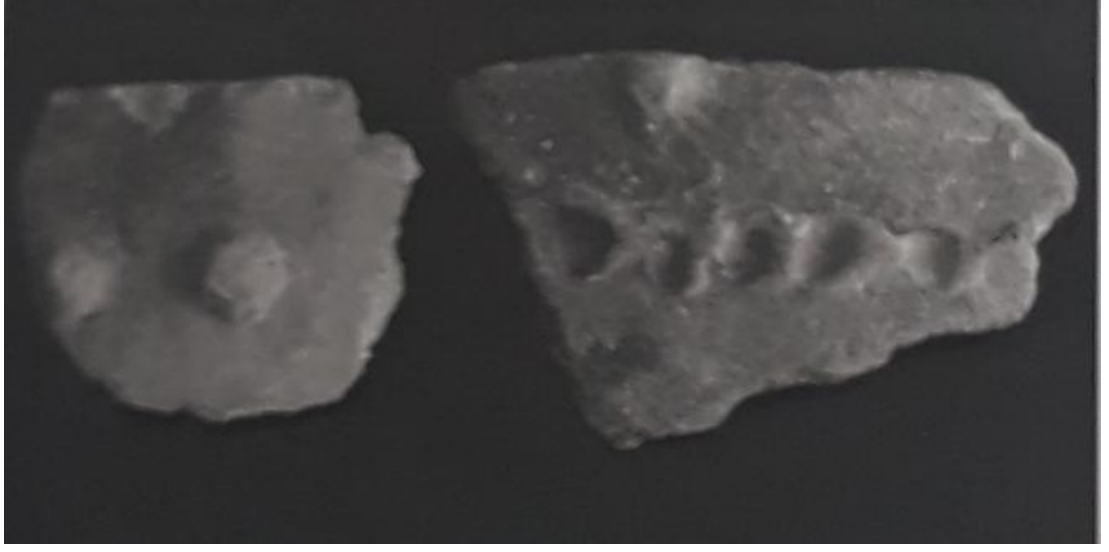
Şekil 3: Tanrı Sabazios (Dönmez Öztürk, 2007: s. 59)



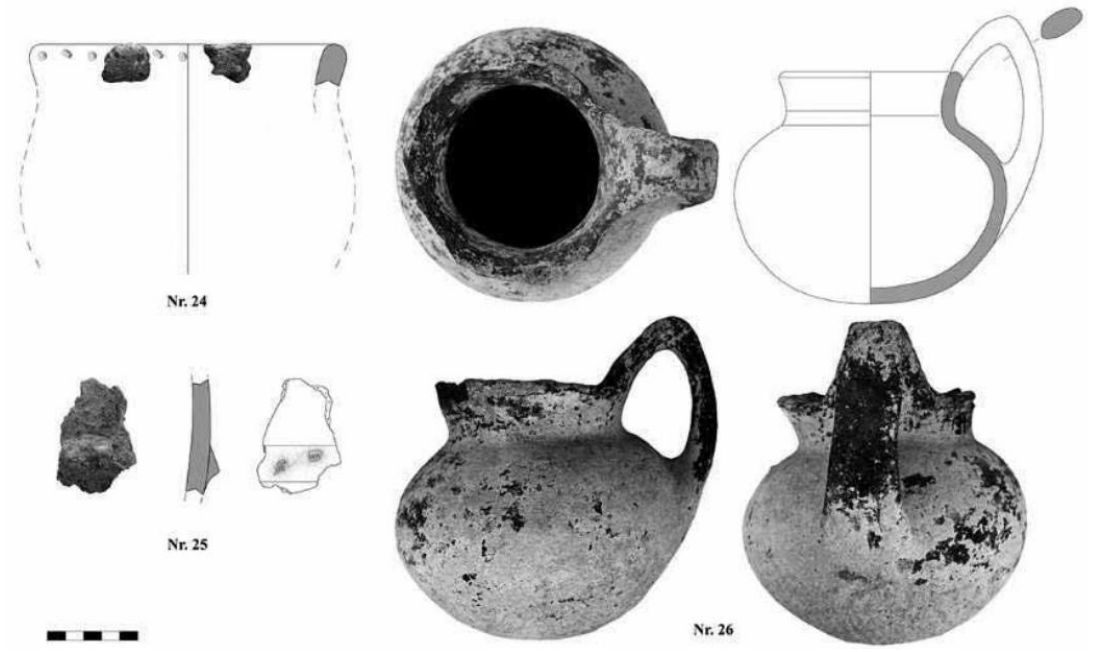
Şekil 4: İTA - EDÇ Balkan Kaba Mallar (Aydingün, 2016: s. 384)



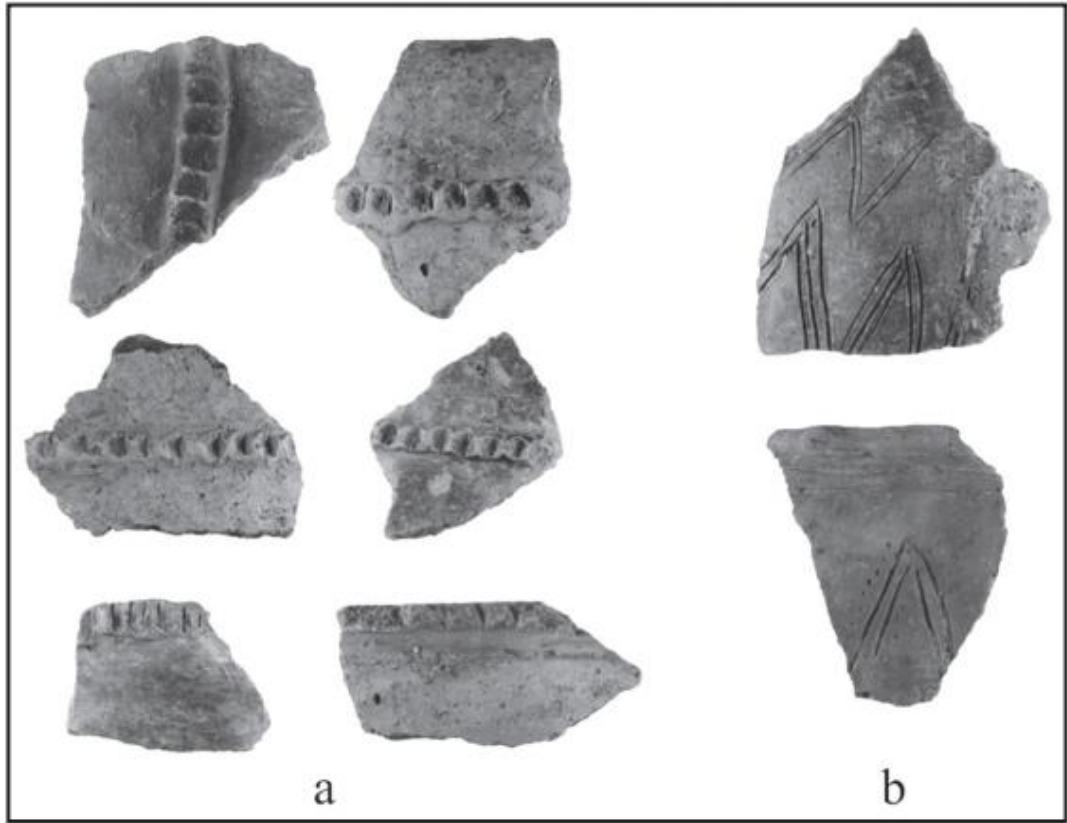
Şekil 5: İstanbul Boğazı ve Çevresi - Barbar Seramik Buluntuları (Aydingün ve Aydingün, 2013).



Şekil 6: Küçükçekmece Göl Havzası- Barbar Seramik Buluntuları (Aydınğün ve Aydınğün, 2013: s. 68, Resim 3)



Şekil 7: Kocaeli- Erken Demir Çağı - (?) Thrak Buluntuları (Ökse vd 2019: s. 9)



Şekil 8: İnönü Mağarası Buluntuları (Ekmen vd 2018, s. 292)



Below is seen a dog attacking the bear. Beneath the panel there is a carelessly carved inscription of four lines. The right portion of the inscribed area is weathered and the letters are barely legible. For bears in Bithynia cf. Robert 1948, 90.



	Τορκοσινιης Διλιποριος	<i>Torkosinies,</i>
2	ἐπέστησεν δὲ τὸ ΣΗΠΣ[. .]	<i>son of Diliporis</i>
	ὁ γαμρὸς αὐτοῦ δὲ ΣΕΠΤΙΟ[. .]	<i>set (this) up. His son-in-law ---</i>
4	Διδιπεους, χαῖρε.	<i>son of Didipes ----- Farewell!</i>

Şekil 9: Thrak İsimleri: Torkosinies, Diliporis, Didipes (Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019: s. 257)



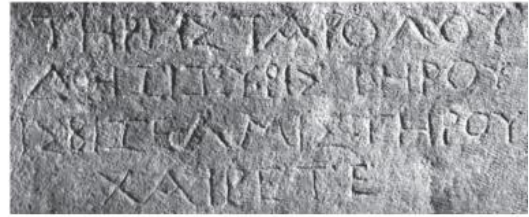
Αμμια Μνασέου, γυνή δέ

2 Μενεστράτου· χαίρε.

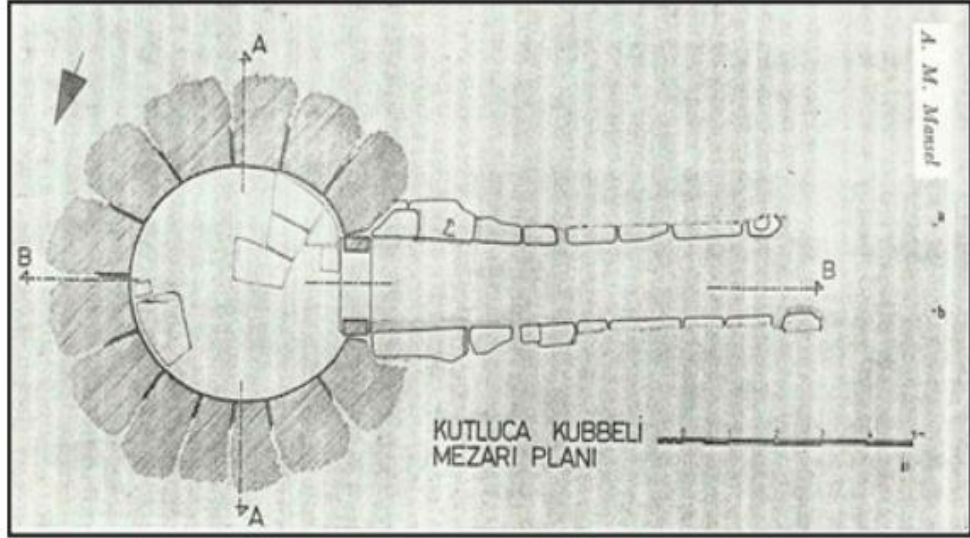
Ammia, daughter of Mnaseas, wife of Menestratos. Farewell!

Şekil 10: Thrak İsmi – Ammia (Akyürek Şahin ve Uzunoğlu, 2019, s. 258)

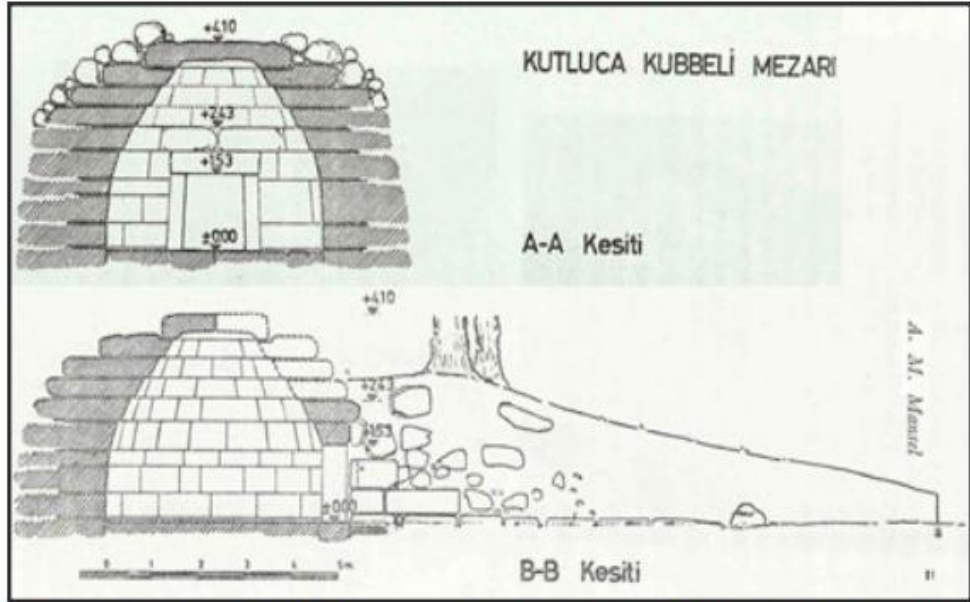
Τηρης Ταρολου
2 Δηζιζυρις Τηρου
Ισβιζελμις Τηρου
4 χაίρετε.



Şekil 11: Teres, Dezizyris, Isbizelmis (Uzunoğlu ve Taşdelen, 2014: s. 41)



Çizim 1: Kutluca Tümülüsü mezar binasının planı (Mansel 1973, Res. 9).



Çizim 2: Kutluca Tümülüsü mezar binası kesitleri (Mansel 1973, Res. 10).

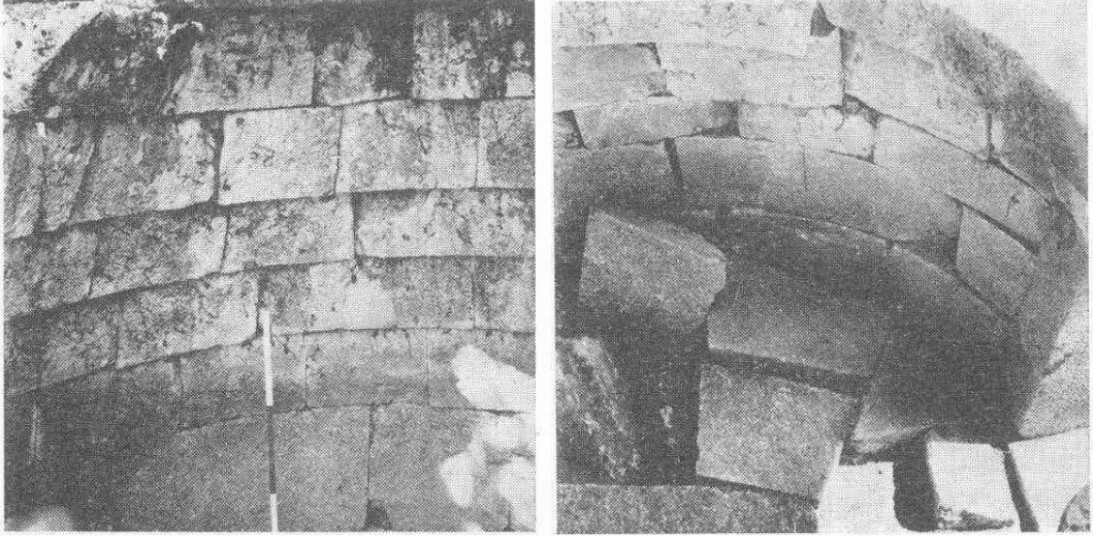
Şekil 12: Kutluca Tümülüsü Çizimleri (Bora, 2015: s. 462)



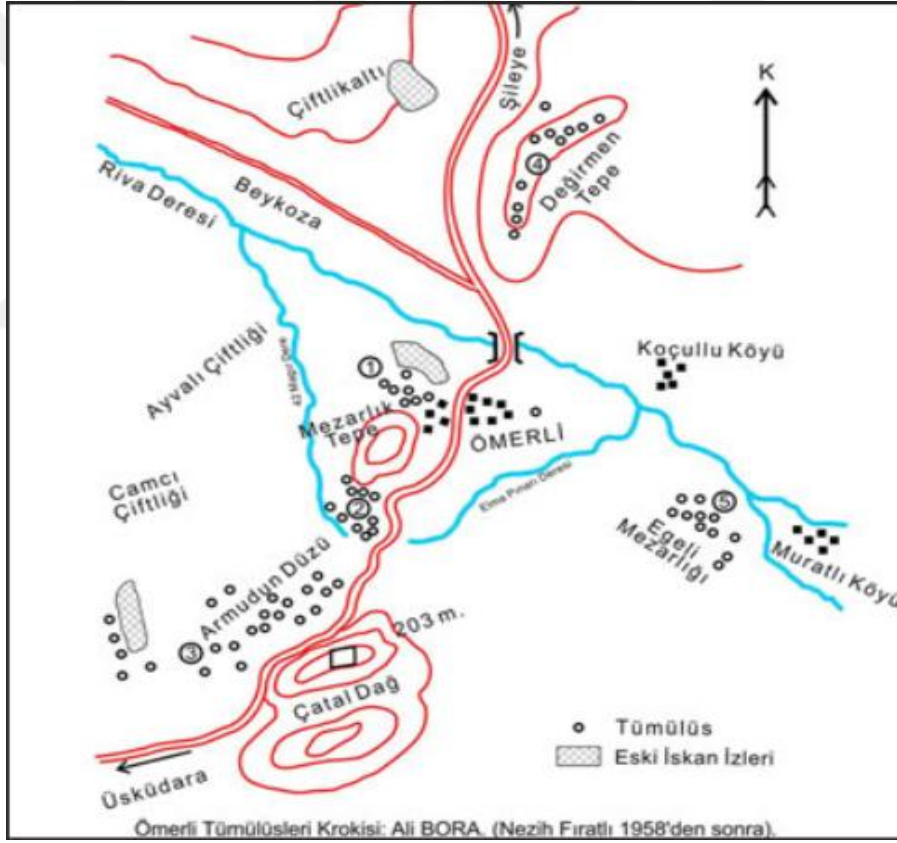
Şekil 13: Kutluca Tümüüsü – Dromos (Mansel, 1968: s. 108)



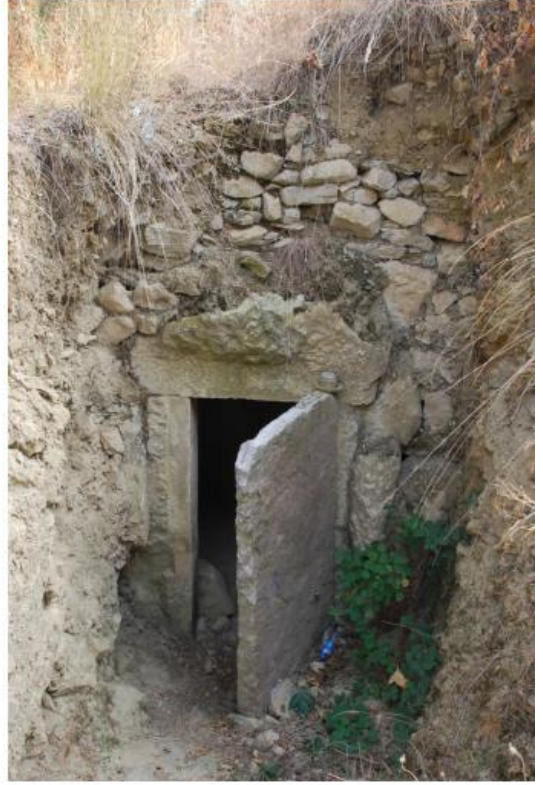
Şekil 14: Kutluca Tümüüsü- Kubbe (Mansel, 1968: s. 108)



Şekil 15: Kutluca Tümülüsü - Kubbe İçi (Mansel, 1968: s. 109, Resim. 5-6)



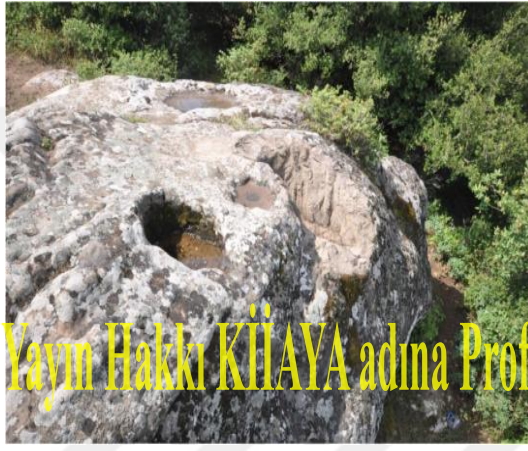
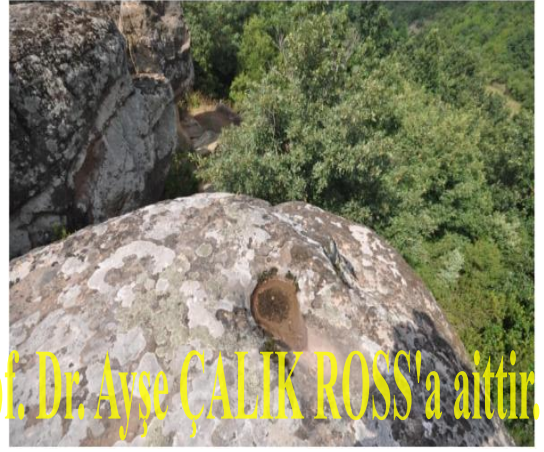
Şekil 16: Ömerli Tümülüsleri Krokisi (Bora, 2015: s. 449)



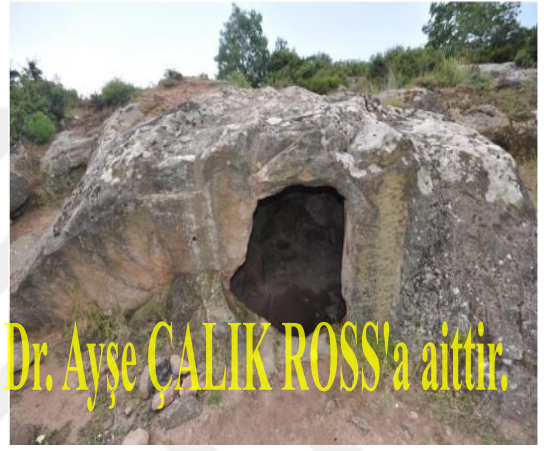
Şekil 17: Bursa İznik-Elbeyli Kısa Dromoslu Tümülüs (Şahin ve Berns, 2013: s. 55-56)



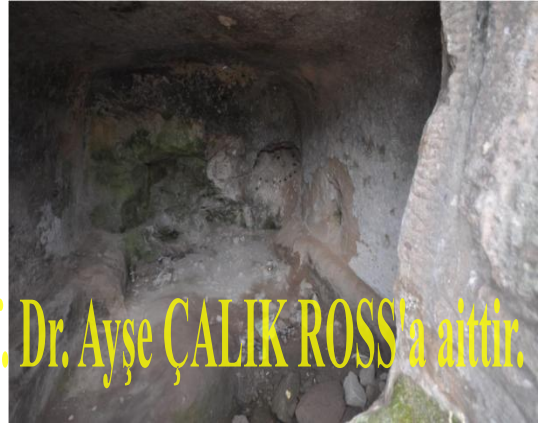
Yayın Hakkı KİLİAYA adına Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS'a aittir.



Yayın Hakkı KİLİAYA adına Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS'a aittir.



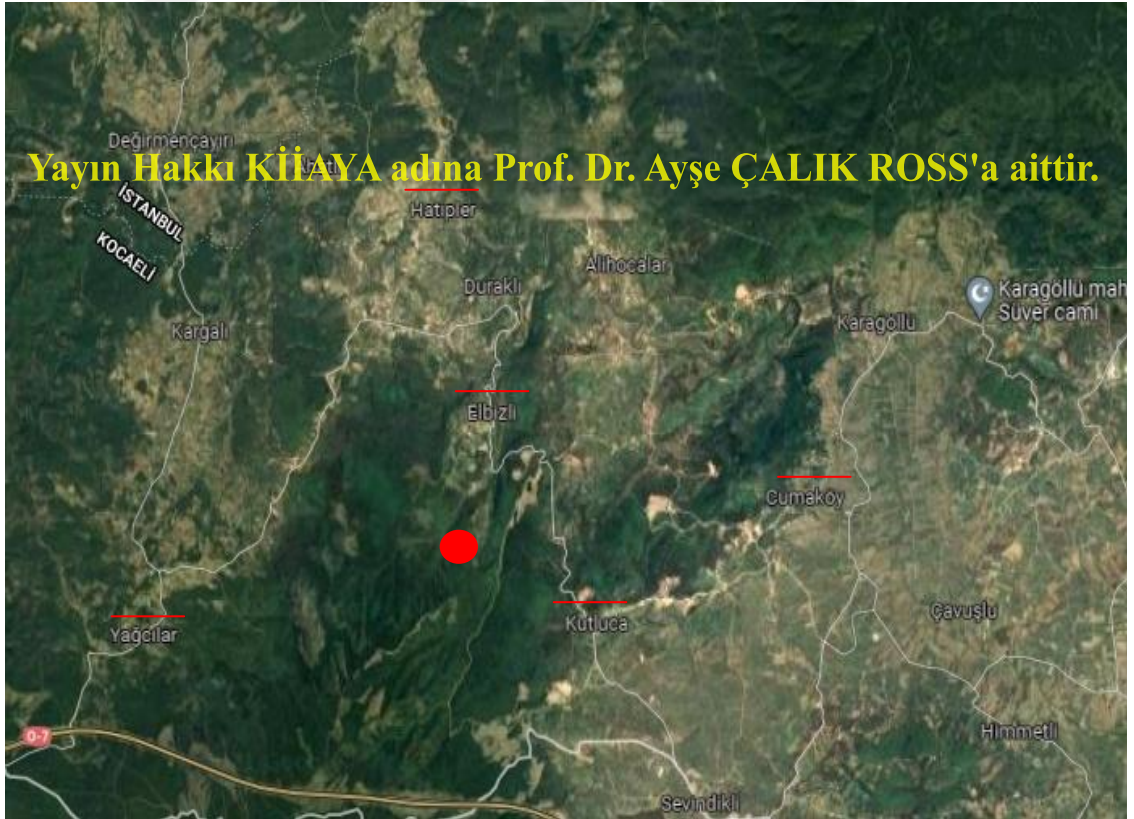
Yayın Hakkı KİLİAYA adına Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS'a aittir.



Şekil 18: Kocaeli-İlimtepe Belen Mevkii Kült Alanı (Karahan, 2018: s. 181-184)



Şekil 19: Dilovası-Tepecik ve Gebze-Yağcılar Kült Alanları (Çalık Ross, A. Kocaeli Yüze Araştırmalar Arşivi 2018).



Şekil 20: Gebze-Elbizli Platform Konumu



Şekil 21: Gebze-Elbizli Platform (Çalık Ross, A. Kocaeli Yüzey Araştırmalar Arşivi, 2018).



Şekil 22: Bilecik-Vezirhan Kült Alanı (Karahan, 2018: s. 177)



Şekil 23: İznik-Elbeyli Merdivenli Anıt (Karahan, 2018: s. 180)



Şekil 24: İTA Thrak/Frig Oyuk Kaya Kült Anıtı (Aydınğün, 2016: s. 384)



Şekil 25: Heros Arkhagetos - Thrak Atlısı (Sarıkaya, 2009: s. 94)



Şekil 26: I. Nikomedes Sikkesi - Tanrıça Bendis (Tekin, 2007: s. 147)



Şekil 27: Hosios kai Dikaios (Akyürek Şahin, 2004: s. 2-5)

Hint-Avrupa	Thrak	Hint-Avrupa	Thrak
a, ə, o	a	ōu	o (ō)
e	e	u	v
i	i	bh, dh, gh	b, d, g
u	u	b, d, g	p, t, k
ā	ā	k'	s, p
ē, ē_	ē, jē_	g, g'h	z, d
ī	ī	kū	k' (kh)
ō	ō (>ū>ü>i)	gū	k
ū, ū_	ū (>ü>i), jū_	gūh	g
ai, əi	ai	s-	s- (later> z-
ei	ei (>i?)	-s-	-s- (later> -z-
ou, əu	au (av)	r, l, m, n	r, l, m, n
l, r, m, n,	il, ir, m, n, ul(ol), ur(or), um(om), un(on)		

Tablo 1: Thrak Dili Fonetik Sistemi (Duridanov, 1976)

Hint-Avrupa	Thrak	Hint-Avrupa	Thrak
sr	str	mī	ml
dt (tt)	st	mt	nt
ur	vr >br	dī	z
dhū	d	dr	tr > dr
k'ū	sv, sb, zb (zv),	tr	thr, tr
g'hū	zv, z	rd	rt, rd
kt	th	br	pr>br
ts (ds)	s (z)	nt	nth, nd
lī	ll	tn	t(h)n > dn
ln	ll (l)	ng, nk	nk > ng

Tablo 2: Thrak Dili Birleşik Ses Kaymaları/Geçişleri (Duridanov, 1976)

-para (-phara, -pera, -parōn) ile biten yerleşim isimleri		
Agathapara	Brentopara	Kēripārōn
Athypara	Briparo(n)	Krasalopara
Authiparu	Busipara	Longinopara
Bazopara	Chesdupara	Mutzipara
Belaidipara	Dardapara (iki kez)	Priskupera
Bendipara	Dodoparos	Skaptopara
Beripara (iki kez)	Drusipara	Spinopara
Bessapara	Gelupara	Stratopara
Bospara	Isgipera	Subzupara
Breierophara	Keirpara	Tranupara
Toplam:35		
-bria ile bitenyerleşim yerleri		
Alaibria	Mesambria	Skedabria
Bolbaria	Polymbria	
Maskiobria	Selymbrie	
Toplam: 7		
-diza, -dizos ile biten yerleşim isimleri		
Bedizos	Kistidizos	Tyrodiza (iki kez)
Beodizos	Orudisza	
Burtudizos	Ostudizos	
Toplam: 7 (8)		

Tablo 3: Thrak Kökenli Yerleşim İsimleri (Duridanov, 1976).
*Duridanov, 1976 yayınındaki veriler/tablolara düzenlenerek oluşturulmuştur.

Thrak	Slav	İngilizce	Latince	Grekçe	Litvanca
gordo	gorod (Rus) grad (Bulg)	city yard	urbis, hortus	χοριο	miestas
dur	dvor (O.Sl)	enclosure, fence	saepes	δουβάρη	tvaras
vis, vas	vas (Sl.) ves (Çek)	village, settlement	vicus	Φάστν, Φάστν	kaimas
para, phara	varoš (Sl, Sr, Croat)	village, settlement	oppidum, saepes	Περιβόλι garden	kaimas
doba, dava	tabor (Blg, Sl, Çek) dav- crowd (Çek)	camp, settlement	corpus, taberna-room	Τοπος place	stovikla
midne	mesto (Blg, Sl, Çek, Rus) mestno (W)	place, town	sedes, domiculum	Τοπος place	miestas
bria	bera (Sl) sbor (Blg)	city, gathering	communio, societas	συνέουση	susirinkimas
diza	desen (Blg, Sl)	fortress	castra	φρούριο	tvirtove
dama	dom (ESl) dam –barn (Blg)	home	domus	δομος	namas
sel	selo (ESl.)	village	pagus	χοριο	miestas

Tablo 4: Thrak Yerleşim Terimlerinin Diğer Diller İle Karşılaştırılması (Serafimov, 2007: s. 147-149, Table 1-2).

Thrak	Slav	İngilizce	Latince	Grekçe	Litvanca
akmon	kamen (C.Sl)	stone	lapis	πέτρα	akmuo
akris	kraiša (Rus) krai (Blg. Sl)	top, upper part	culmen	κορφή	viršus
bara	bara (Blg), barje (Sl)	marsh, swamp	udis	έλος	bilirdas
belte	boloto (Rus) blato (Blg, Sl)	mars,swamp	palus	έλος	pelke
berg, breg	bereg (Rus) breg (Blg, Sl)	bank, hill	mons, collis	οκτη, λοβος	krantas, kalva
burd	brod (C.Sl)	ford, bridge	vadum	πορος	braiditi – to wade
chal	kal (Blg, Rus, Sl, Sr)	mud	limus	λάσπη	purvas
kapa	kopa (Blg, Sl, Çek)	heap, hill	caput-head	λόβος	kopa – <i>sandy hill</i>
debre	debra (Blg) deber (Sl)	abyss	sinus, us	αλμός	bedugne
sara	(j) ezero (C.Sl)	lake	lacus	λιμνη	ežeras
gar, ker	gora (C.Sl)	mountain	mons	ορος	kalnas
il	ilä (ECh.Sl) ilo (Sl), jul in Tolminski dialect	mud	lutum	λάσπη	purvas
kira	gora, karija (Blg)	forest	silva	δάσος	giria
mar	more (C.Sl)	sea	mare	τάλάσά	jura
usto, osto	ustie (Blg) ustje (Sl) usti (Çek) ušće (Sr)	estuary	ostium	στόμα	estuarija
pan	pjana (Blg) pena (Çek, Rus, Sl, Sr)	foam	spuma	αφρός	puta
rhus	rosa (Blg, Rus, Sl, Sr)	dew	ros	δρσιά	rasa
sturia	starna (ESl)	country	pars, regio	κράτος	šalis
stryme, stra	strumien (Pl) struja (C.Sl)	current creek	flumen	ρέυμά	srautas
tape, tok	tok (Çek, EBlg, Rus, Sl, Sr)	current	rivus	ρέυμά	tekme
tarpo	trap (Blg) rupa (Sr)	well, low place	caverna, vallis	λάκκος	tarpas
vedu,ud(a)	voda (C.Sl) udä (Blg dl)	water	aqua, udis-marsh	νέρο	vandus
ver	vir (Blg, Cz, Sl, Sr)	creek	fons, caput	πηγή	virti- <i>to boil</i>
zemla	zemlja (C.Sl)	earth	terra, homma	χωμά	žeme

Blg: Bulgar, EBlg: Eski Bulgarca, Blg dl: Bulgar Dialektik, Hr: Hırvat Çek: Çekçe, Pl: Lehçe, Rus: Rusça, Sr: Sırpça, Sl: Slovence, ESlv: Eski Slovence, W: Wendish

Tablo 5: Bazı Temel Thrak Topografî Terimlerinin Diğer Diller İle Karşılaştırılması (Serafimov, 2007: s. 147-149, Table 1-2)

Thrak	Slav	İngilizce	Latince	Grekçe	Litvanca
athros	jandrǎ (E.Blg)	quick	celer	ταχύς	greitas
bal	jal, bel (C.Sl)	white	alpus	λέυκος	baltas
balzina	blazina (Sl)	beam	trabs	δοκάρτι	balzianas
batku	batko (Blg, Rus)	chief	potens	ποτινία	ponas
bersa	bereza, breza (C.Sl)	birch	betula	σημύδα	beržas
dim	dim (C.Sl)	smoke	fumus	καπνός	dumas
(e)bros	broštǎ (E.Blg)	ruddy	ruber	ερυθρός	rausvas
(e)vret	vreti (C.Sl)	to boil	fervere	βράζω	virimas
(g)or	gore (Blg) gora -dağ (C.Sl)	high	altus	πάνο	aukštis
istr	stur (C.Sl)	mighty	magnus	ισχυρός	galingas
kist	čist (C.Sl)	pure	pulcher	καθαρός	grinas
kurp	Korpati (O.Ch.Sl)	to dig	fodere	σκάβω	kasti
mar	merǎ (O.Ch.Sl)	Maer - great	grandis	μέγας	didis
mat	māten (Blg) moten (Sl)	muddy	luteus	θολός	purvas
nest	nesti (O.Ch.Sl)	to carry	vehere	φορώ	nešti
olin	(j)elen (C.Sl)	deer	cerva	ελάβτι	elinas
perg	prag, porog (C.Sl)	high place	altitudo	πιργος	aukštis
per(v)	perv, prv (C.Sl)	prominent	primus	πρώτος	pirmas
pras	prǎskam (Blg)	splash	spargere	ψεκάζω	pliuškenimas
ramas	rǎmež (Blg)	silent	quietus	ήρεμαιοσ	ramus
saim	ima (C.Sl)	winter(y)	hiems	χειμάνας	ziema
saieto	svet(o) (C.Sl)	bright, holly	lux	φωτεινός	šviesus
skapto	kopati (C.Sl)	to dig	fodere	σκάβω	kasti
tib	topiti (C.Sl)	to melt	liquare	τήκω	tirpti
tīm	tǎma (C.Sl)	dark	ater	θαμπός	tamsus
ton	ston (Blg, Russ.)	noice	clamor	στόνος	deone
velek	vlačiti (Blg, Sl, Sr)	to drag	trahere	σέρνω	draga
zur	zora (C.Sl)	dawn, bright	aurum	χάραμα	auštra
zaldo	zoloto, zlato (C.Sl)	gold	aurum	χρυσός	auksas
zuer	zver (C.Sl)	animal	fera	θηρίο	žveris

Tablo 6: Eski Topografik ve Hidronomik İsim/Terimlerden Türetilen/Tespit Edilen Thrak Sözcükleri (Serafimov, 2007).

	Tümülüs/Tümülüs Grubu	Thrak İzleri Görülen	
Kocaeli	25	7	14,29%
İstanbul (Asya)	7	1	28,00%
Sakarya	22	2	9,09%
Düzce	17	0	0,00%
Yalova	5	0	0,00%
Bursa	18	6	33,33%
Zonguldak	10	3	30,00%
Bilecik	15	0	0,00%
Bolu	17	2	10,53%
	138	21	15,22%

Tablo 7: Thrak İzleri Görülen Tümülüs Dağılımı

Thrak ve Thrako-Bithyni		Thrako-Phryg ve Phryg	
Masc- Erkek	Fem. -Kadın	Masc- Erkek	Fem. -Kadın
60	14	6	4
Toplam			
Masc- Erkek		Fem. -Kadın	
66		18	

Tablo 8: Thrak Kökenli İsimlerin Cinsiyet Dağılımı